

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Názory žáků na preventivní strategie ZŠ v Jihomoravském kraji ČR

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Petr Sýkora, Ph.D.

Vypracovala:

Jana Pavelková

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Názory žáků na preventivní strategie ZŠ v Jihomoravském kraji ČR* zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 24. 8. 2012

.....
Jana Pavelková

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Petru Sýkorovi, Ph.D. za vstřícnost a metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce a které si nesmírně vážím.

Jana Pavelková

Obsah

Úvod.....	5
1. Sociální deviace.....	7
1.1 Charakteristika sociálních deviací.....	7
1.2 Teorie sociálních deviací.....	8
1.3 Vybrané sociální deviace ve školním prostředí.....	10
2. Problematika prevence.....	15
2.1 Typologie prevence.....	15
2.2 Efektivní prevence.....	16
3. Prevence na základních školách.....	17
3.1 Organizace prevence na základních školách.....	17
3.2 Preventivní strategie školy.....	17
3.3 Minimální preventivní program.....	20
4. Praktická část.....	21
4.1 Metodologická východiska.....	21
4.2 Charakteristika výběrového souboru.....	23
4.3 Analýza získaných dat.....	24
4.3.1 Identifikační údaje.....	24
4.3.2 Souhlasíš se školními pravidly (řádem)?.....	25
4.3.3 Měli jste ve škole (v tomto školním roce nebo i minulém) nějaké hodiny o alkoholu tabáku, drogách, šikaně, kriminalitě atd.?).....	26
4.3.4 Myslíš si, že tyto hodiny byly.....	27
4.3.5 Myslíš si, že těchto hodin bylo.....	28
4.3.6 O čem bys chtěl/a, aby podobné hodiny byly?.....	31
4.3.7 Jak bys chtěl/a, aby tyto hodiny probíhaly?.....	33
4.3.8 Jak otevřeně můžeš s učiteli ve škole mluvit např. o alkoholu, tabáku, drogách, šikaně, kriminalitě apod.?.....	35
4.3.9 Cítíš se pod tlakem kvůli množství úkolů ve škole?.....	36
4.3.10 Pokud bys měl/a nějaký problém, jsou ve škole nějakí dospělí, se kterými by sis o tom mohl/a promluvit?.....	37
4.3.11 Představ si, že máš nějaký osobní problém a chceš si o něm s někým promluvit. S kým by sis šel/šla promluvit nebo koho bys oslovil/a?.....	38
4.3.12 Uveď, na koho by ses s problémem obrátil/a nejdříve.....	40
4.4 Závěr a shrnutí.....	41
Závěr.....	45
Resumé.....	48
Anotace.....	49
Seznam literatury.....	50
Seznam příloh.....	53

Úvod

V současné době lze v chování žáků pozorovat výraznou změnu, která je důsledkem přílišné technizace moderního světa. Ta se projevuje ve vztahu mezi žáky navzájem, ve vztahu žáků k učitelům, které už pro žáky mnohdy nepředstavují „nedotknutelné“ authority, ale také ve vztahu k vybavení a zařizení budovy školy. Jak uvádí Kraus „dětské hračky (převážně elektronické) jsou už dnes po všech stránkách tak dokonalé a detailně vypracované, že na rozdíl od obyčejného prkénka nedávají dítěti absolutně žádnou možnost vlastního pohledu, představivosti. A to je to, co dítě ke svému optimálnímu rozvoji potřebuje. Připočteme-li, že ve stejném duchu působí i televize, nelze se divit chudé představivosti, ale co je ještě horší chudosti citové u současné mladé generace“. Tento trend se projevuje zejména zvýšeným sebevědomím mládeže, která zná svá práva, ale už není ochotna plnit své povinnosti.

Dnešní společnost prochází zásadními změnami, kdy chování, které bylo ještě před nedávnem považováno za nepřijatelné, je dnes již tolerováno. Kraus uvádí, že „řada ohrožení je dána morálním stavem společnosti. Komeracionalizace současného života, jeho materializace, narůstající egoismus, současná převládající hodnotová orientace, ale i takový jev jako je zpeněžování dětství“ (Kraus, 2001, s. 111). V důsledku toho jsme svědky zvýšené míry agresivity, vulgarity a neúcty k autoritám.

Protože je škola nedílnou a důležitou součástí života a vzdělání, je třeba hledat a vytvářet ve společnosti určitý řád a normy, které společnost potřebuje pro to, aby mohla existovat. Dodržování společenských norem je tak nutností pro existenci a stabilitu společnosti, a z toho důvodu jsou jakékoli odchylky od norem sledovány, hodnoceny a v některých případech i trestány. Sledování změn ve vývoji společnosti je tak neúčinnější variantou předcházení vzniku chování, které společnost označuje za patologické. Předcházení vzniku patologických jevů v chování je možné na základě preventivního působení na lidi od nejútlejšího věku.

Bakalářská práce *Názory žáků na preventivní strategie ZŠ v Jihomoravském kraji* si klade za cíl zjistit, jaké jsou postoje a názory žáků vybraných základních škol na průběh a zaměření hodin věnovaných problematice prevence.

Práce je tvořena teoretickou a praktickou částí. Teoretickou část tvoří tři kapitoly. V první kapitole je charakterizován pojem sociální deviace z hlediska názorů několika autorů, rozdíl mezi pojmy sociální deviace a sociální patologie. Dále byl uveden přehled několika teorií

sociálních deviací, které vysvětlují vznik deviantního chování z různých pohledů. Následuje přehled sociálně patologických jevů, které se na základních školách vyskytují nejčastěji.

Druhá kapitola se zabývá prevencí, popisem jednotlivých druhů prevencí a cílů prevence na základních školách.

Při zpracování bakalářské práce bylo čerpáno především z dostupné literatury, metodických materiálů a internetu. Další důležité údaje byly získány ze závěrů vlastního průzkumu na vybraných základních školách. Informace poskytl v rozhovoru metodici prevence při návštěvě vybraných základních škol.

Praktickou část představuje stanovení cíle průzkumu, popis využitých metod při získávání dat, charakteristika zkoumaného souboru a následné vyhodnocení získaných dat. Stanovení hypotéz a ověření jejich pravdivosti. Získané informace byly pro lepší přehlednost zpracovány do tabulek. Praktická část je realizována prostřednictvím dotazníkového šetření, které porovnává názory žáků na preventivní strategie ve vybraném vzorku základních škol. Dotazníkové šetření bylo v rámci Jihomoravského kraje provedeno na základních školách v okrese Znojmo.

1. Sociální deviace

1.1 Charakteristika sociálních deviací

„Určení, zda to či ono chování je deviantní, je převážně problémem jeho hodnocení ve společnosti“ (Komenda, 1999).

„Slova *deviace*, *deviant* nebo *deviantní* v lidech zpravidla evokují obrazy něčeho nebo někoho neobvyklého, cizokrajného, skrz naskrz divného a potenciálně i nebezpečného. Deviaci většina lidí považuje za zvláštní, neobvyklý, zpravidla negativně hodnocený jev, navíc většinou spojený s osobou, která v okolí pro zjevnou jinakost vyvolává nepřátelskou reakci - nedůvěru, ostrakizaci, strach, zlobu“ (Urban a kol., 2008, s. 21).

Podle Munkové „termínem sociální deviace označujeme porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy, případně od skupiny sociálních norem, porušení formálních očekávání případně neformálních požadavků kladených na lidské chování v dané společnosti.“ Dále uvádí, že sociální norma je termín, který zahrnuje zákony, ale i náboženské a etické normy, normy vztahující se k určitým zvykům, obyčejům a rituálům ve společnosti. Od charakteru sociální normy, závažnosti jejího dodržování a míry jejího porušení se odvíjí systém sankcí, který společnost vůči „narušiteli“ normy (norem) uplatní. Lidské chování se může odchýlovat od sociální normy jak ve smyslu jejího dodržování až do krajnosti (pozitivní deviace), např. militantní abstinence, tak ve smyslu jejího absolutního porušení (negativní deviace), např. alkoholismus (Munková, 2001, s. 9).

Podle Hrčky je „deviace v obecném pojetí chápána jako jakákoli odchylka od normální struktury či funkce a může se vyskytovat u kteréhokoli jevu v přírodě nebo ve společnosti. Čím je jev složitější a variabilnější, tím větší je předpoklad výskytu deviace“ (Hrčka, 2001, s. 11).

Kapr (1994, s. 53) uvádí, že termín sociální deviace znamená „porušení nebo podstatnou odchylku od některé sociální normy nebo od skupiny norem, nerespektování požadavků, které jsou na určitou skupinu nebo individuum kladeny určitou normou nebo souhrnem norem.“

Sociální patologie je vědní obor zabývající se studiem sociálně patologických jevů, které se používají k označení pro sociálně nezdravé, nenormální či obecně nežádoucí společenské

jevy, včetně společensky nebezpečného deviantního chování, které bývá regulováno a kontrolováno především represivními opatřeními a sankcemi (Kubátová, 1998).

Podle Skopalové je „pojem sociální deviace širší než sociální patologie, je neutrální (nevypovídá o tom, zda směr odchylky je pozitivní či negativní) a je emociálně indiferentní (neříká, zda deviantní chování je špatné či dobré)“ (Skopalová, 2000, s. 20).

Urban a kol. uvádí, že „ne každá deviace je sociální patologií. Za sociálně patologické se pokládají jen vysoce společensky nebezpečné formy deviantního chování, přímo ohrožující společnost nebo konkrétního jedince“ (Urban a kol., 2008, s. 47).

Havlík (2007, s. 103) sociální patologii definuje jako „závažnou odchylku od chování, které je pokládáno za „normální“, tj. které je v souladu se schválenými normami, je běžné, pro většinu typické. Jde o takové porušování normy, které překračuje určité formálně stanovené „hranice“, za nimiž jsou již odchylky vnímány jako ohrožující, pobuřující, neúnosné apod. a nejsou tolerovány.“

Gabrielová (2012) sociální patologii označuje za abnormální, deviantní, nezdravé, všeobecně nežádoucí společenské jevy. Dále uvádí, že sociální patologie je systematická nauka, která se zabývá deviantními společenskými jevy, které společnost označuje za nežádoucí, negativní a škodlivé pro jednotlivce, rodinu, skupinu, komunitu, ale i celou společnost.

1.2 Teorie sociálních deviací

Teorií sociálních deviací je celá řada, proto jsem do níže uvedeného přehledu vybrala jen některé z nich.

Teorie sociálních deviací se různí svými teoretickými východisky, historickým a sociálním kontextem, i svými závěrečnými soudy. Jednotlivé teoretické konstrukce se vzájemně doplňují a vytvářejí celistvý obraz.

Nejčastěji používaným členěním teorií sociálních deviací je členění podle příčin jejich vzniku.

- a) biologické teorie – příčiny deviací nalézají v genetických, anatomických a fyziologických faktorech;
- b) psychologické teorie – hledají souvislost mezi deviací a určitým typem osobnosti;

- c) sociologické teorie – zkoumají vliv životního prostředí, moci a sociální kontroly, interpretují vztahy mezi deviacemi a normami, sociálním a ekonomickým kapitálem člověka, rodinou, subkulturami apod.;
- d) multidisciplinární teorie – jde o teorie reziduální povahy (Urban a kol., 2008, s. 55-57).

Komenda doplňuje „biologické teorie vysvětlující původ a vznik odchýlného jednání se snaží dokázat, že člověk je primárně determinován především biologicky, přičemž základ této konstituce je formován v procesu evolučního vývoje a určen dědičně“ (Komenda, 1999).

Podle Hrčky „tyto teorie lokalizují příčinu deviantního chování uvnitř jedince. Jejich cílem je vymezit typy osob podle určitých anatomických a fyziologických charakteristik“ (Hrčka 2001).

Biologické teorie tak předpokládají, že zločince lze poznat na základě určitých typických tělesných znaků, např. podle tvaru lebky, stavby těla.

„Psychologické teorie za rozhodující faktor, který sociálně deviantní jednání vyvolává, považují lidskou psychiku a duševní pochody člověka. Z hlediska psychopatologie je deviace považována za „nemoc“ a „abnormalitu“; za něco co je třeba léčit a podrobovat kontrole lékařů. Dominantní místo mezi psychologickými teoriemi zauímají psychoanalytické koncepce, které deviaci považují za projev zablokovaných a potlačených pudových sil“ (Komenda, 1999).

Psychologické koncepce příčiny deviace nevidí jako dané, ale spíše jako problém socializace, kdy dochází k vytváření hodnot, postojů a zájmů. Dítě je nuceno vytvořit si určitá omezení, která vedou k tomu, že některé věci se nedělají. Někteří jedinci si tento smysl nevytvoří a to pak může vést k deviaci.

Skopalová uvádí, že psychologické teorie deviace nahlízejí na deviaci jako na nemoc, kterou je třeba léčit a podrobit kontrole lékařů (Skopalová, 2000).

„Deviace z pohledu sociologického představuje hrozbu celé společnosti; nekonformní chování, které je v rozporu s těmi pravidly, jež uznává většina, představuje hrozbu sociálnímu řádu, a tím i nebezpečí pro sociální stabilitu celku. Porušení jakýchkoliv sociálních norem tak vede k deviaci, která v konečném důsledku může rozložit daný sociální řád a způsobit destrukci celé společnosti“ (Komenda, 1999).

Hrčka uvádí dělení sociálních deviací na strukturální, konfliktové (Hrčka, 2001).

- Strukturální teorie sociální deviace

Sociologové této školy došli k závěru, že největší koncentraci různých typu deviantního chování (kriminalita a delikvence, alkoholismus, toxikomanie, prostituce, gambling, sebevražednost) nacházeli ve vnitřních oblastech města umístěných hned za středem města, které se vyznačují vysokou mírou sociální dezorganizace. Hlavní příčinou je nedostatečná sociální kontrola v určitých oblastech, skupinách či komunitách. Morální pravidla jsou nejasná a přestávají být dodržována, lidé se navzájem neznají a nekontrolují své chování (Hrčka, 2001, s. 179 -185).

- Konfliktové teorie sociální deviace

Podle Hrčky (2001, s. 198-212) konfliktové teorie zdůrazňují, že ve společnosti žijí příslušníci různých sociálních skupin a tříd, kteří vytvářejí rozdílné normy, hodnoty a vzorce chování na základě svých zájmů a cílů, a tím vznikají neustálé konflikty (ekonomické, politické, rasové, národnostní, kulturní, konflikty mezi pohlavími).

Multidisciplinární teorie sociální deviace Urban a kol. zařazují do kategorie „rozbitých oken“. Jejím základním předpokladem je tvrzení, že zločinnost je nevyhnutelným důsledkem zanedbanosti a fyzického chátrání životního prostoru. Lidé mají tendenci chovat se adekvátně dle povahy svého okolí“ (Urban a kol., 2008, s. 95).

1.3 Vybrané sociální deviace ve školním prostředí

V bakalářské práci je pojednáno pouze o patologických jevech, které se vyskytují na základních školách nejčastěji.

Kriminalita a delikvence patří k nejzávažnějším sociálně patologickým jevům ve společnosti. Fischer kriminalitu definuje jako „výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jedná se o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona“ (Fischer, 2009, s. 156).

Jejich obsah je charakterizován v trestním právu každého státu. Trestní právo stanoví míru nebezpečnosti jednotlivých činů pro společnost, označuje, které chování je považováno za trestné a hlavně stanoví sankce za jejich spáchání (Jelínek a kol., 2009). Nově se objevují trestné činy související s využíváním počítačů a mobilních telefonů. Společnost je nucena na novou trestní činnost reagovat, vymezit ji a stanovit sankci.

Fischer uvádí, že „delikvence je z hlediska společensky nepřijatelného chování širším pojmem. Jedná se o chování, které se týká nejen kriminality. Zahrnuje také činy, které nejsou tzv. jinak trestné. Patří sem například přestupky, trestná činnost osob mladších 15 let. Delikvence bývá používána v souvislosti s nežádoucím a nepřijatelným chováním u dětí a mládeže“ (Fischer, 2009, s. 156).

Patologické závislosti

Vágnerová (2002) uvádí, že jde o soubor psychických a somatických změn, které vytvoří jako důsledek opakovaného užívání psychoaktivní látky. Psychoaktivní látka je taková, která mění po aplikaci psychický stav, obvykle subjektivně žádoucím způsobem a vyvolává závislost, jde tedy o látky návykové.

Patologické závislosti charakterizují široký okruh sociálně patologického chování. Do této kategorie spadá alkoholismus, toxikomanie, anorexie, bulimie. Nově se přidávají závislosti na televizi, počítačích, mobilních telefonech, patologické nakupování, gambling.

Návykové látky

Trestní zákoník rozumí návykovými látkami alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních řadí mezi návykové látky, na které by se školní preventivní aktivity měly zaměřit: tabák, alkohol, marihuana, těkavé látky a extázi.

Jedlička (1998, s. 130-131) popisuje „užití drogy vyvolává u člověka v počátečních fázích příjemné prožitky a naopak nepříjemným pocitům se snaží vyhnout. Užití drogy u dětí bývá spojeno se zvědavostí, touhou zlepšit si náladu a vyřešit vzniklé konflikty. Důvodem bývá i nuda dětí, které neumí využít volný čas.“

„Užívání tabáku je charakterizováno pravidelností a nutkavostí a abstinence tabáku je obvykle provázena syndromem odnětí. Farmakologické, psychické a behaviorální procesy, určující rozvoj návyku na tabák, jsou podobné drogové závislosti. Je to naučené chování, které u většiny kuřáků komplikuje dříve či později fyzickou závislost na nikotinu“ (Csémy, Sovinová, 2003, s. 19).

Kapr definuje **alkoholismus** „jako nadměrné či pravidelné pití alkoholu, spojené s nebezpečím návykového chování“ (Kapr, 1994, s. 67). Podle Krause je alkohol legální drogou, se kterou se děti setkávají nejčastěji v rodině, kde dochází k prvnímu kontaktu a alkoholem už v předškolním věku.

Marihuana je u mladých lidí nejčastěji užívanou nelegální látkou, která vyvolává psychotropní účinky (Dupal, 2010).

Kofeinismus podle Krause (2007, s. 80) se jedná o závislost na kofeinu, teinu a teobrominu. Jedná se o legální a společností tolerovanou látku, obsaženou např. v Coca-Cole.

Patologické hráčství neboli **gambling** definuje Světová zdravotnická organizace (in Urban, 2008, s. 123) jako poruchu, která spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které převládají na úkor sociálních, materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků.

Patologické závislosti se netýkají pouze člověka, který je závislý.

Záškoláctví

„Záškoláctví je úmyslné zameškávání školního vyučování. Žák se z vlastní vůle, bez vědomí rodičů vyhýbá pobytu ve škole. Často má souvislost se školní neúspěšností žáka a tento jev má tendenci se prohlubovat. Záškoláctví má dvě základní formy je buď impulsivní (dítě neplánuje, že nepůjde do školy) nebo je plánované (žák plánuje odchod ze školy pod různými záminkami).

Záškoláctví je projevem asociálního chování, jedná se tedy o poruchu chování únikového typu vyvolanou třemi základními příčinami:

- negativním vztahem ke škole – mohou být vysoké požadavky školních povinností, menší rozumové nadání, ale naopak i mimořádné vědomosti a schopnosti, takže se dítě ve škole nudí, nebo silná a neopodstatněná neurotizace dítěte, jejímž důvodem je strach z nějakého vyučovacího předmětu a z jeho zkoušení, nespravedlivého hodnocení nebo z osobnosti učitele, či tresty za nesplnění očekávaného výkonu učitelem i rodiči. Často i strach ze spolužáků v případě výskytu šikanování žáka ústící až do psychické poruchy školní fobie.
- vlivem rodinného prostředí – příčinou jsou dysfunkční vztahy uvnitř rodiny, nezájem rodičů o dítě a jeho prospěch, ale i přehnaná péče a příliš vysoké nároky, nejednotnost rodičovské výchovy, přemrštěná přísnost, shovívavost, ale i lhostejnost.

- trávením volného času – mezi příčiny záškoláctví často patří nevhodný a nekonstruktivní způsob trávení volného času způsobený negativním vlivem vrstevníků v partě, závislostním chováním projevujícím se zneužíváním drog a sháněním peněz na ně, ale i chudoba dítěte nebo rodiny způsobující obstarávání peněz nelegálním způsobem (<http://www.prevence-praha.cz/zaskolactvi>).

Šikana

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vymezilo šikanu „jako chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování a zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků“ (<http://www.prevence-praha.cz/agrese-a-sikana>).

Kolář uvádí jako možné příčiny vzniku šikany neuspokojení základních potřeb a málo podnětné rodinné prostředí, touha po moci. U dětí zejména nuda, zvědavost, touha prožít vzrušující zážitek (Kolář, 2001).

Xenofobie a rasismus

„Xenofobii charakterizují projevy odporu, nepřátelství, ale i nedůvěra ke všemu cizímu a strach ze všeho cizího. Konkrétním projevem je nepřátelství k lidem jiné barvy pleti, jiné národnosti, jazyka, náboženského přesvědčení, kultury, projevující se navenek odporem a nepřátelstvím vůči imigrantům, ale i cizincům s trvalým pobytem, uprchlíkům. Stejně jako rasismus je předsudkem, který vytváří negativní názor bez jakékoliv znalosti nebo smyslu.“ (<http://www.prevence-praha.cz/rasismus-a-xenofobie>).

„Rasismus je založen na ideologii vycházející z biologické teorie zdůrazňující význam rasových znaků a rozdílů mezi rasami. Podstatu člověka spatřuje především v těchto znacích. Vychází z přesvědčení o nadřazenosti jedné rasy nad ostatními druhy méněcenných ras, o její předurčenosti k nadvládě“ (<http://www.prevence-praha.cz/rasismus-a-xenofobie>).

Anorexie, bulimie

Papežová (2000) uvádí „u poruch příjmu potravy jsou typické obavy z tloušťky, manipulace s jídlem sloužící ke snížení hmotnosti a zkreslené vnímání vlastního těla.“ Jde o psychická onemocnění, to znamená, že chování spojené s anorexií či bulimií není od určitého stádia nemocný člověk schopen ovládat. Nejčastěji se objevují během dospívání a rané dospělosti.

Tyto duševní poruchy jsou často spojené s depresí, úzkostí, sebepoškozováním a sociální izolací. Nedostatek informací, stud a strach ze stigmatizace brání ve vyhledání. Vzdělání, prevence, včasná detekce a intervence jsou pro minimalizaci škod působených poruchami příjmu potravy zásadní (Papežová, 2000).

Urban a kol. uvádí „dnes v motivech pro pěstování **graffiti** převládá adrenalin, povrchní zábava, chuť egoisticky rebelovat, šokovat zejména starší generace a alespoň trochu někam patřit“ (Urban a kol., 2008, s. 115).

Sekot popisuje další formy deviací:

Netomanie vyjadřuje závislost na internetu. Jedná se o specificky psychickou závislost, která se týká nejčastěji mládeže.

Závislost na televizi – nadužívání televize jako formy zábavy či zdroje informací vede k tomu, že jedinec je ovlivňován výběrem a strukturou programů či zpráv. Závislost na sledování může ovlivňovat diváka v jeho hodnotách, formách trávení volného času a názorech. Závislost se vyznačuje preferencí televize před jinými aktivitami, kdy absence tohoto média vyvolává špatnou náladu a podrážděnost.

Závislost na mobilním telefonování vede k narušování sociálních kontaktů. Někteří jedinci získávají vlastnictvím mobilního telefonu pocit, že jsou „in“, bez ohledu na nepodloženou potřebu pořizovat si nové technologicky dokonalejší mobilní telefony bez možnosti praktického využití nabízených funkcí (Sekot, 2010, s. 32-41).

2. Problematika prevence

Prevence představuje nejvhodnější a nejefektivnější způsob jak se má společnost vyrovnat se sociálně patologickými jevy, které se v ní objevují. V minulosti užívané metody nápravy následků se projevily jako neefektivní, proto je lepší variantou působení a vzniku sociálně patologických jevů předcházet.

2.1 Typologie prevence

Prevence je latinského původu a znamená opatření učiněná předem, včasnou obranu nebo ochranu“ (Nešpor a kol., 1998, s. 4). Nešpor dále uvádí „prevence se dělí na primární a sekundární. Cílem primární prevence je předcházet nemoci před tím než vznikne. Sekundární prevence se provádí až po vzniku nemoci, ale ještě před tím, než nemoc způsobila poškození. Později se hovoří navíc o terciální prevenci, kdy už došlo k poškození a jejím cílem je předejít dalším škodám.

Podle Gabrielové prevenci dělíme na primární, sekundární a terciální.

- primární – všeobecná, globální prevence, která je zaměřená nespécificky na celou společnost, kdy jejím hlavním cílem je předcházet nepříznivému osobnostnímu vývoji ještě před jeho vznikem, uvádí Jedlička, Kořa (1998); nejčastěji je realizována prostřednictvím osvětových, výchovně vzdělávacích akcí, poradenských činností apod.
- sekundární – selektivní prevence, je orientovaná na včasné vyhledávání rizikových skupin i jedinců s cílem předejít rozvoji onemocnění, komplikacím; nejčastěji je realizována formou krizové intervence prostřednictvím např. linky důvěry, protidrogových koordinátorů, různých poraden apod.
- terciální – indikativní prevence je orientována na již diagnostikované ohrožené skupiny s cílem zabránit komplikacím a vážnějším následkům, ale také recidivě (Gabrielová, 2012).

Prevence se podle Nešpora a kol. dále dělí na další tři podskupiny:

- všeobecná prevence je určena celé populaci;
- selektivní prevence má za cílovou populaci děti a dospívající se zvýšeným rizikem, kteří ještě návykové látky neužívají (hyperaktivní děti s poruchami pozornosti, děti s chronickým bolestivým onemocněním);

- indikovaná prevence je určena těm dětem a dospívajícím, u kterých není možné diagnostikovat škodlivé užívání nebo závislost na návykových látkách, ale vykazují varovné známky užívání návykových látek (Nešpor, 1998, s. 4).

Prevence obsahově zaměřená:

- sociální prevence je zaměřená na aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace. Především je zaměřena na rodinu, což je nejdůležitější prostředí socializace, dále na školu, mimoškolní aktivity, práce, volný čas apod. Patří sem např. vzdělávání romské mládeže, záškoláctví, prevence závislosti nezaměstnanosti, extremismu apod.
- situační prevence je zaměřena na samotnou kriminalitu, tedy na odstraňování kriminogenních situací, na omezování příležitostí a motivace ke spáchání trestných činů a také na zvyšování možnosti dopadení pachatele.
- viktimologická prevence vychází z viktimologických poznatků a překrývá se s prevencí sociální i situační. Je orientovaná především na potencionální, ale i skutečné oběti trestných činů (Gabrielová, 2012).

2.2 Efektivní prevence

Podle Nešpora a kol. je cílem efektivní prevence předcházení užívání návykových látek, posunutí prvního kontaktu s návykovými látkami do pozdějšího věku a snížení nebo zastavení experimentování s návykovými látkami (1998, s. 5).

Efektivní prevence je založena na informacích o cílové skupině, jaké zaujímají postoje k problematice sociálně patologických jevů, kam směřují jejich zájmy, jaká je úroveň jejich vzájemných vztahů.

Podle Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních lze považovat za efektivní prevenci souvislé, komplexní a interaktivní programy pomáhající žákům čelit sociálnímu tlaku, zaměřené na zvládání konfliktů, úzkostí, odmítání návykových látek apod. Jako neúčinné metody prevencí sociálně patologických jevů se ukazují pouhé předávání informací, jednorázové akce bez vzájemné propojenosti, zastrasování. Pro efektivitu prevence byly vytvořeny obecné zásady (viz příloha č. 3), kterými by se měli realizátoři preventivních programů řídit, aby byla prevence co nejúčinnější.

3. Prevence na základních školách

3.1 Organizace prevence na základních školách

Podmínky pro organizaci a realizaci prevence na základních školách zajišťuje v první řadě Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), které zpracovává metodické pokyny na dané období.

Dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení je tzv. školní preventivní strategie. Její obsah stanovuje Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (2007). Školní preventivní strategie:

- definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle,
- je naplánovaná tak, aby mohla být uskutečňována,
- vychází z časových, personálních i finančních možností školy,
- je přizpůsobena struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí,
- oddaluje, brání nebo snižuje výskyt sociálně patologických jevů,
- vede žáky k umění činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí,
- má dlouhotrvající výsledky,
- pojmenovává problémy z oblasti sociálně patologických jevů,
- pomáhá jedincům z ohrožených skupin při ochraně jejich lidských práv,
- podporuje zdravý životní styl (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa, pohybové aktivity),
- poskytuje podněty ke zpracování Minimálního preventivního programu.

3.2 Preventivní strategie školy

Prevenci ve školním prostředí řeší třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce a školní psycholog. Nejdůležitějším prvkem ve výchovně vzdělávacím procesu je komunikace mezi žákem, učitelem a rodičem. Čáp uvádí „rodiče a učitelé působí na děti, ale zároveň také děti působí na dospělé“ (Čáp, 2007, s. 56).

Nejběžnější praxí v oblasti prevence je zařazování témat prevence sociálně patologických jevů do výuky jednotlivých předmětů. „Zkušený pedagog dokáže konkrétní témata prevence

uplatnit v jakémkoli předmětu. Lze je zařadit do různých částí osnov učebních plánů a přitom využívat skupinové práce či jiných interaktivní a dalších aktivizujících metod“ (Tyšer, 2006, s. 58). Záleží na vyučujícím, jakou metodu pro konkrétní situaci použije. Nabízí se mu následující výklad – předávání informací, samostatná práce – žáci vyhledávají informace z tisku, knih, internetu, pomocí těchto informací zpracovávají referáty, diskutují, píší slohové práce, vytvářejí výtvarné práce, skupinová práce – žáci pracují na zadaném úkolu, prezentují své řešení, obhajují svoji práci, rozhovor, dotazník, dramatizace, sociální hry – žáci sehrají příběh, ostatní se k němu vyjadřují, trénují odmítání, nacvičují zátěžové situace.

Dále se ve školách pro prevenci sociálně patologických jevů zařazují jednorázové tematické aktivity:

- přednášky - dětského lékaře (o zdravém životním stylu, o správném stravování), lékaře specialisty (o kouření, drogách, alkoholu), pracovníka pedagogicko-psychologické poradny (o šikaně, jak se bránit násilí, o závislosti na PC, internetu, záškoláctví apod.), Policie ČR (o kriminalitě mládeže, o rasismu, xenofobii),
- besedy – se všemi výše uvedenými v přednáškách, dále s pracovníky Úřadu práce (volba povolání), s pracovníky ze zdravotnictví (jak poskytnout první pomoc), s pracovníky Integrovaného záchranného sboru (jak se zachovat v případě nebezpečí, havárie, na koho se obrátit),
- komponované pořady – „Memento“ – příběh ze života, divadelní představení na konkrétní téma, které zachycuje určitý patologický jev, filmové představení,
- konzultace – v rámci řešení výchovných problémů a specifických poruch učení (s pedagogicko-psychologickou poradnou, se speciálním pedagogickým centrem, s rodiči žáka),
- přednášky a besedy pro rodiče.

Nešpor a kol. uvádí „ani přednáška nebo beseda, kterou uspořádá profesionál, i když může být dobře míněna, většinou žádný pozitivní účinek nemá. Někdy naopak vzbudí zájem a chuť vyzkoušet to zajímavé a nebezpečné, o čem přednášející tak poutavě hovořil“ (Nešpor a kol., 1996, s. 30).

Další důležitou metodou v oblasti prevence jsou peer programy. Slovo peer pochází z angličtiny. Jedním z jeho významů je vrstevník. Peer program je tedy vrstevnický program. Cílem takového programu je proškolení dobrovolníků z řad žáků, kteří by aktivně působili v oblasti primární prevence na škole. Program probíhá formou "výcviku", který vedou

pracovníci pedagogicko-psychologické poradny spolu s odborníky z oblasti prevence sociálně patologických jevů. V rámci pobytového výjezdu se naučí a zažijí spoustu nových her, ve kterých rozvíjejí své komunikační schopnosti, možná zjistí i něco více o sobě a těch druhých, naučí se, jak vést skupinu, jak sestavovat program, poznají nové kamarády, se kterými zažijí spoustu příjemných chvil a zábavy. Kromě toho se dozví i základní informace z oblasti prevence drogových závislostí. Pro takto proškolené děti se vžil název peer aktivisté. Metodici prevence na školách je využívají při různých akcích se žáky. Právě jejich činnost mnohdy žáci akceptují snáz než práci dospělých. „Ideální věkový rozdíl mezi peer aktivisty a cílovou populací, na kterou pod vedením dospělých působí, je jeden až dva roky“ (Nešpor a kol., 1998, s. 5).

Prevenici ve školách napomáhá také smysluplné využívání volného času, proto školy vybírají takové volnočasové aktivity, které odpovídají zájmům žáků. Protože zájmy žáků jsou velmi široké, měla by být nabídka pestrá, aby děti mohly uplatnit svůj zájem o sport a turistiku, cizí jazyky, počítače, umění, ruční práce apod.

Důležitým předpokladem efektivní prevence je zapojení všech učitelů, jejich vzájemná spolupráce a pomoc. Významnou roli zde hraje ředitel školy, který zodpovídá za provádění prevence ve škole a koordinuje spolupráci všech zainteresovaných. Na něm záleží, aby dal příležitost učitelům a žákům vyjádřit svou kreativitu a dovednosti. On umožňuje učitelům a žákům svobodně rozvíjet různé mimoškolní aktivity. Učitelé by měli vidět tyto aktivity jako příležitost k tomu, aby se mohla škola pozitivně rozvíjet.

Nešpor a kol. (1996, s. 125) uvádí, že „zpětná vazba ze strany žáků je velmi užitečná a pomáhá program zdokonalovat.“ Žáci se musí cítit bezpečně, protože pak se nebudou bát svobodně vyjadřovat své názory a pocity. „Předpokladem je, že se všichni zainteresovaní mohou spolehnout na to, že bude zaručeno jejich soukromí“ (Galla, 2005, s. 62).

Také úzká spolupráce s rodiči zvyšuje efektivitu prevence. Proto by měli učitelé s rodiči o programu prevence hovořit, aby se rodiče blíže seznámili s aktivitami a postupy, které škola při práci s dětmi v oblasti prevence využívá.

„Nejdůležitějším ukazatelem efektivity preventivního programu je změna chování“ (Nešpor a kol., 1998, s. 5).

3.3 Minimální preventivní program

Podněty pro tvorbu Minimálního preventivního programu (dále jen MPP) plynou ze školní preventivní strategie. Minimální preventivní program je dokumentem konkrétní školy, který si klade za cíl působit preventivně na žáky, zahrnuje činnost pedagogických pracovníků a plány preventivních akcí pro děti, součástí je také nabídka volnočasových aktivit. MPP je pro školu závazný a podléhá kontrole České školní inspekce. MPP zpracovává metodik školní prevence na jeden rok. Na konci roku školní metodik prevence vyhodnocuje efektivitu, toto hodnocení je součástí výroční zprávy o činnosti školy. MPP je veřejně přístupný prostřednictvím internetu (Tyšer, 2006, s. 51-52).

Zdroje pro tvorbu MPP (<http://www.poradenskecentrum.cz/mpp.php>):

- specifika a charakteristika školy, riziková místa ve škole pro výskyt nežádoucího chování žáků;
- podpora postavení školního metodika prevence ze strany vedení školy i vůči ostatním pedagogickým pracovníkům;
- vnitřní informační zdroje – školní časopis, školní rozhlas, nástěnky, schránka důvěry. www stránky školy, odborná a metodická literatura;
- vnější informační zdroje – www stránky MŠMT;
- metodická pomoc pracovníků pedagogicko-psychologické poradny;
- vzdělávací akce pro pedagogy;
- přehled volnočasových aktivit.

Struktura MPP:

1. Stanovení cílů pro příslušné období – co chceme dosáhnout.
2. Zdůvodnění záměru, reakce na hodnocení předchozího období a výskyt současných problémů ve škole – proč toho chceme dosáhnout.
3. Kde jsme teď – co nás těší, co se nám daří, co nás trápí.
4. Co nabízíme – kdo (práce učitelů ve výuce, práce výchovného poradce); s kým (organizace zabývající se prevencí sociálně patologických jevů, odborníci); komu (stanovení cílové skupiny pro preventivní programy); jak (jakými formami a metodami práce); kdy (časový harmonogram programu a akcí); kde (ve školním prostředí, mimo školu); za kolik (finanční náročnost programu).
5. Jak to dopadlo – průběžné vyhodnocení jednotlivých akcí a činností, závěrečná zpráva.

4. Praktická část

Sociálně patologické jevy se vyskytují v každé společnosti a ohrožují všechny její členy od těch nejmenších až po ty nejstarší, kteří jsou často závislí na jiných členech společnosti. K předcházení těchto nebezpečných jevů vytvářejí společnosti preventivní programy, které předpokládají ochranu a případné zmírnění dopadů těchto jevů. Při aplikaci těchto programů hraje nejdůležitější roli rodina a vzdělávací instituce. Škola není pouhou institucí, která předává dětem znalosti, ale plní také funkci socializační a výchovnou. Úkolem školy je připravit děti na neustále probíhající změny ve společnosti tak, aby dokázali rozpoznávat a zvládat různé krizové situace, které s sebou současný rozvoj přináší. K naplnění cíle pak slouží preventivní strategie vytvářené různými organizacemi.

Preventivní programy formulují různé instituce a spolky, kdy se každý z nich zaměřuje na určitý problém. Příkladem může být Minimální preventivní program, který je základním nástrojem prevence v oblasti školství představující primární prevenci zaměřenou na posílení schopností dítěte zvládat problémy ve škole i mimo ni. Z toho důvodu je důležité aplikovat primární prevenci v průběhu školní docházky, poskytnout žákům potřebné informace s ohledem na jejich věk a zájmy, snaha budovat pozitivní vztahy mezi žáky navzájem. Pokud je žák sebevědomý a v psychické pohodě lépe pak odolává negativním vlivům okolí.

4.1 Metodologická východiska

V praktické části bakalářské práce byla využita technika kvantitativního výzkumu, konkrétně metoda dotazníkového šetření formou vyplňování dotazníků.

Součástí přípravy dotazníkového šetření bylo stanovení doby, po kterou bude šetření probíhat a minimálního počtu vyplněných dotazníků. Dotazování probíhalo od 15. února do 15. března 2012. Rozdáno bylo celkově 450 dotazníků, z toho bylo vyplněno 411 dotazníků. 39 dotazníků bylo vyřazeno z důvodu nesprávného nebo neúplného vyplnění.

Dotazníky byly určeny pro žáky 5. a 9. tříd vybraných základních škol v okrese Znojmo.

Dotazník byl uspořádán do 14 otázek tak, aby na sebe jednotlivé otázky navazovaly. V úvodní části dotazníku byl respondentů vysvětlen cíl dotazníků a způsob jakým mají dotazník vyplnit. Pro dosažení pravdivých a upřímných informací byl dotazník vyplňován anonymně. Otázky byly formulovány jako uzavřené a polouzavřené. V otázkách č. 8, 9 a 13 bylo možno

zvolit více odpovědí. V otázkách č. 4, 8, 9, 13 a 14 mohli respondenti doplnit vlastní odpověď. Jedna z otázek byla položena jako škálová. Identifikační údaje (pohlaví, věk, třída) byly zařazeny v úvodu dotazníku.

Sběr dat probíhal na základě souhlasu jednotlivých ředitelů základních škol ve výše uvedeném období. Dotazník byl žákům na prvním stupni předkládán třídními učiteli, na druhém stupni respondenti vyplňovali dotazník v hodinách věnovaných občanské výchově.

Dotazník byl vyhodnocen kvantitativní analýzou s rozlišením dle pohlaví a stupně základního vzdělání.

Cílem mého průzkumu bylo pomocí dotazníkového šetření prováděného na šesti vybraných základních školách zjistit názory žáků na školní preventivní strategie. Dotazník byl zaměřen na jejich představy o těchto programech, tzn. jak by měly tyto aktivity probíhat, kolik by jim mělo být věnováno hodin. Součástí bylo zjistit, zda se tyto představy liší s ohledem na pohlaví a jak se tyto představy různí nebo naopak shodují na prvním a druhém stupni povinné školní docházky. Dalším cílem je zjištění na koho se respondenti obrátí s případným problémem, zda se toto liší z hlediska pohlaví a jak se tato důvěra vyvíjí v souvislosti s věkem. Na základě těchto otázek pak byly stanoveny hypotézy (H1 – H4-2), které byly ověřovány prostřednictvím dotazníkového šetření na vybraných školách.

H1: 80 % oslovených žáků hodnotí preventivní programy dobře a velmi dobře.

H2-1: Žáci prvního stupně preferují přednášky policistů a jiných odborníků.

H2-2: Žáci druhého stupně preferují povídání s lidmi, kteří mají osobní zkušenost se závislostmi a patologickými jevy.

H3: Ve škole je méně než 30 % žáků, kteří si myslí, že o svých problémech nemohou vůbec s pedagogy otevřeně hovořit.

H4-1: Žáci 5. tříd se nejčastěji svěřují s osobními problémy své matce.

H4-2: Žáci 9. tříd se nejčastěji svěřují s osobními problémy svým kamarádům.

4.2 Charakteristika výběrového souboru

Dotazníkové šetření probíhalo na základních školách v okrese Znojmo, kde se nachází celkově 66 základních škol (základní soubor). Výběrový soubor byl tvořen 10 % souboru základního. Do bakalářské práce bylo vybráno 6 základních škol, které splnily podmínku poskytování vzdělání žáků na prvním i druhém stupni. Výběrový soubor byl získán po dohodě s řediteli základních škol v okrese Znojmo. Seznam škol byl poskytnut vedoucí odboru školství, kultury a památkové péče Městského úřadu ve Znojmě.

Výběrový soubor tvoří:

- ZŠ Dyjákovice – dále jen škola A;
- ZŠ Znojmo, JUDr. Josefa Mareše – dále jen škola B;
- ZŠ Tasovice – dále jen škola C;
- ZŠ Znojmo, Mládeže – dále jen škola D;
- ZŠ Znojmo, nám. Republiky – dále jen škola E;
- ZŠ Znojmo, Pražská – dále jen škola F.

Vybrané základní školy tvoří I. i II. stupeň, dotazníkové šetření bylo prováděno v 5. třídách jako zástupce I. stupně a 9. třídách za II. stupeň.

4.3 Analýza získaných dat

Výzkumu se zúčastnilo 411 žáků ze 6 základních škol ve věkovém rozmezí od 10 do 12 let a od 14 do 16 let.

Odpovědi byly pro větší přehlednost zpracovány do tabulek, zvláště pro I. i II. stupeň. Tabulky byly rozděleny podle pohlaví. Hodnoty uvedené v tabulkách byly uváděny jako hodnoty absolutní a procentní.

4.3.1 Identifikační údaje

Otázky č. 1-3 byly tvořeny identifikačními údaji respondentů, které zahrnovaly pohlaví, věk a třídu.

Tabulka č. 1 Respondenti dle škol

	<i>I. stupeň</i>			<i>II. stupeň</i>		
	Chlapci	Dívky	Celkem	Chlapci	Dívky	Celkem
Škola A	12	7	19	6	7	13
Škola B	23	20	43	19	12	31
Škola C	20	12	32	14	11	25
Škola D	12	16	28	14	2	16
Škola E	35	33	68	23	15	38
Škola F	26	30	56	23	19	42
Celkem	128	118	246	99	66	165

Zdroj: vlastní práce

Tabulka č. 1 ukazuje celkový počet žáků na obou stupních, kteří se zúčastnili průzkumu. Z celkového počtu 411 žáků, vyplnilo na prvním stupni celkem 246 žáků, z toho 128 chlapců a 118 dívek. Na druhém stupni bylo respondentů celkem 165, z toho 99 chlapců a 66 dívek.

Tabulka č. 2 Rozdělení dle věku

<i>Věk</i>	<i>I. stupeň</i>		<i>II. stupeň</i>		Celkem odpovědí
	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	
10 let	41	31			72
11 let	76	85			161
12 let	11	2			13
14 let			29	21	50
15 let			64	45	109
16 let			6	0	6
Celkem	128	118	99	66	411

Zdroj: vlastní práce

Z tabulky č. 2 plyne, že nejvíce zastoupenou věkovou skupinou na prvním stupni byli žáci ve věku 11 let, což odpovídá počtu 161. Skupinu ve věku 10 let tvoří 72 respondentů a 13 respondentů uvedlo věk 12 let.

Na druhém stupni nejpočetnější skupinu tvořili respondenti ve věku 15 let, což odpovídá počtu 109 žáků. Věkovou kategorii 14 let představovalo 50 žáků a ve věku 16 let bylo zastoupeno 6 žáků.

4.3.2 Souhlasíš se školními pravidly (řádem)?

Ve čtvrté otázce odpovídali žáci, zda souhlasí se školními pravidly. Žáci měli na výběr ze tří odpovědí s možností vyjádření názoru, s čím přesně nesouhlasí.

Tabulka č. 3 Školní pravidla I.

<i>I. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Ano	103	80	112	95	215	87
Částečně	9	7	4	3	13	5
Ne	16	13	2	2	18	8
Celkem	128	100	118	100	246	100

Zdroj: vlastní práce

Dle tabulky č. 3 se školními pravidly na prvním stupni souhlasilo 87 % žáků, „ne“ uvedlo 8 % dotazovaných a „částečně“ odpovědělo 5 % žáků. Jako nejvíce omezující respondenti uváděli zákaz využívání mobilních telefonů a běhání v prostorách školy.

Tabulka č. 4 Školní pravidla II.

<i>II. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Ano	57	58	48	72	105	64
Částečně	23	23	13	20	36	22
Ne	19	19	5	8	24	14
Celkem	99	100	66	100	165	100

Zdroj: vlastní práce

Tabulka č. 4 uvádí, že se školními pravidly se ztotožňuje 64 % žáků druhého stupně. 22 % žáků má ke školnímu řádu výhrady týkající se zejména omezeného používání mobilních telefonů v budově školy, zejména dívkám pak vadil zákaz používání výrazných vlasových barev. Odpověď „ne“ uvedlo 14 % žáků,

Většina respondentů uvedla, že s pravidly souhlasí, zhruba jedna třetina souhlasí s určitými výhradami. Respondentům na prvním i druhém stupni nejčastěji vadí zákaz používání mobilních telefonů.

4.3.3 Měli jste ve škole (v tomto školním roce nebo i minulém) nějaké hodiny o alkoholu tabáku, drogách, šikaně, kriminalitě atd.?)

Pátá otázka zjišťovala kolik hodin ve školním roce, bylo věnováno problematice sociálně patologických jevů.

Tabulka č. 5 Počet hodin I.

<i>I. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Ne	8	6	8	7	16	7
Jednu hodinu	37	29	42	36	79	32
2-5 hodin	73	57	53	45	126	51
Více než 5 hodin	10	8	15	13	25	10
Celkem	128	100	118	101	246	100

Zdroj: vlastní práce

Více než polovina žáků prvního stupně uvedla, že problematice sociálně patologických jevů bylo věnováno 2-5 hodin. Jedna třetina žáků označila odpověď „jedna hodina“. 25 (10 %) žáků zvolilo možnost „více než 5 hodin“.

Tabulka č. 6 Počet hodin II.

<i>II. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Ne	5	5	0	0	5	3
Jednu hodinu	25	25	16	24	41	25
2-5 hodin	57	58	41	62	98	59
Více než 5 hodin	12	12	9	14	21	13
Celkem	99	100	66	100	165	100

Zdroj: vlastní práce

Stejně jako na prvním stupni více než polovina žáků zvolila variantu „2-5 hodin“. Necelá třetina dotázaných uvedla, že uvedené problematice byla věnována pouze jedna hodina. Možnost více než pět hodin vybralo 13 % žáků.

Respondenti uvedli, že otázkám sociálně patologických jevů bylo věnováno 2-5 hodin, tj. v této otázce se shodly obě skupiny dotazovaných na prvním i druhém stupni. Chlapci i dívky se v obou třídách poměrně shodují.

4.3.4 Myslíš si, že tyto hodiny byly

Šestá otázka byla zaměřena na hodnocení úrovně hodin věnovaných problematice sociálně patologických jevů. Tato otázka sloužila k ověření pravdivosti jedné ze stanovených hypotéz.

Tabulka č. 7 Úroveň hodin I

<i>I. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Velmi dobré	47	37	21	18	68	28
Dobré	66	52	79	67	145	59
Špatné	7	5	8	7	15	6
Velmi špatné	3	2	2	1	5	2
Neabsolvoval/a jsem	5	4	8	7	13	5
Celkem	128	100	118	100	246	100

Zdroj: vlastní práce

Žáci prvního stupně potvrdili stanovenou hypotézu – více než 80 % žáků hodnotí úroveň provedení preventivních aktivit pozitivně.

Tabulka č. 8 Úroveň hodin II.

<i>II. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Velmi dobré	16	16	12	18	28	17
Dobré	76	77	51	77	127	77
Špatné	2	2	1	2	3	2
Velmi špatné	0	0	0	0	0	0
Neabsolvoval/a jsem	5	5	2	3	7	4
Celkem	99	100	66	100	165	100

Zdroj: vlastní práce

Stejně tak i žáci druhého stupně potvrdili svými odpověďmi stanovenou hypotézu. Odpovědi žáků druhého stupně předčili očekávání stanovené hypotézy.

Hodnocení úrovně hodin zaměřených na alkohol, tabák, drogy, šikanu, kriminalitu atd. bylo velmi pozitivní. Většina žáků prvního (87 %) i druhého (94 %) stupně vnímala hodiny jako dobré a velmi dobré. Přesto 10 % žáků označilo tyto hodiny za nekvalitní. Tento fakt může být způsoben formou realizace těchto hodin, která neodpovídá představám žáků, tak je pro ně neatraktivní.

Žáci zaujímají k realizovaným školním preventivním programům a aktivitám výrazně kladný postoj, což svědčí o dobré úrovni provedení daných aktivit, ale i metody prezentace problematiky, které žáky zjevně zaujaly.

Tabulka č. 9 Úroveň hodin dle škol I.

<i>I. stupeň</i>	A		B		C		D		E		F	
Myslíš si, že tyto hodiny byly	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Velmi dobré	5	28	9	21	17	53	13	46	8	12	16	29
Dobré	12	67	28	65	13	41	12	43	44	65	36	64
Špatné	1	5	4	9	1	3	1	3	7	10	1	2
Velmi špatné	0	0	0	0	1	3	1	4	0	0	2	3
Neabsolvoval/a	0	0	2	5	0	0	1	4	9	13	1	2
Celkem	18	100	43	100	32	100	28	100	68	100	56	100

Zdroj: vlastní práce

Žáci prvního stupně jednotlivých škol se ve svých názorech na hodnocení výrazně neliší, negativní hodnocení úrovně prezentace problematiky sociálně patologických jevů nepřekračuje hranici 10 %.

Tabulka č. 10 Úroveň hodin dle škol II.

<i>II. stupeň</i>	A		B		C		D		E		F	
Myslíš si, že tyto hodiny byly	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Velmi dobré	1	8	4	13	2	8	0	0	8	21	13	31
Dobré	12	92	24	77	23	92	10	62	29	76	29	69
Špatné	0	0	0	0	0	0	3	19	0	0	0	0
Velmi špatné	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Neabsolvoval/a	0	0	3	10	0	0	3	19	1	3	0	0
Celkem	13	100	31	100	25	100	16	100	38	100	42	100

Zdroj: vlastní práce

Žáci druhého stupně rovněž zaujímají kladné stanovisko k hodnocení úrovně realizovaných hodin. Metody prezentace preventivních programů nezaujaly 19 % žáků školy D.

4.3.5 Myslíš si, že těchto hodin bylo

Otázkou č. 7 byl zjišťován názor žáků na hodinovou dotaci věnované problematice alkoholu, tabáku, drog, šikaně, kriminalitě atd. Tabulka 11 a 12 ukazuje hodnocení podle pohlaví a tabulky 13 a 14 znázorňují hodnocení podle škol.

Tabulka č. 11 Počet hodin I

<i>I. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Hodně	18	14	11	9	29	12
Spíše hodně	34	27	32	27	66	27
Spíše málo	42	33	42	36	84	34
Málo	29	22	25	21	54	22
Žádná	5	4	8	7	13	5
Celkem	128	100	118	100	246	100

Zdroj: vlastní práce

Žáci na prvním stupni hodnotili množství hodin věnovaných problematice prevence jako nedostatečné bez rozdílu, zda odpovídala dívka či chlapec. Z uvedeného vyplynulo, že děti na prvním stupni problematika sociálně patologických jevů zajímá. Ovšem je otázkou, zda by se zvýšení hodinové dotace vyplatilo vzhledem k tomu, že další hodiny budou žáci absolvovat na druhém stupni.

Tabulka č. 12 Počet hodin II.

<i>II. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Hodně	14	14	8	12	22	13
Spíše hodně	24	24	12	18	36	22
Spíše málo	43	43	37	56	80	49
Málo	14	14	9	14	23	14
Žádná	4	5	0	0	4	2
Celkem	99	100	66	100	165	100

Zdroj: vlastní práce

Více než polovina respondentů na druhém stupni uvedla, že hodin zaměřených na problematiku prevence je „spíše málo“. Nedostatek hodin věnovaných problematice uvedlo více dívek (70 %) než chlapců (57 %).

Tabulka č. 13 Počet hodin dle škol I.

<i>I. stupeň</i>	A		B		C		D		E		F	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Hodně	6	14	1	2	1	5	7	8	3	11	7	10
Spíše hodně	3	7	30	53	3	16	42	49	11	39	11	16
Spíše málo	18	42	18	32	6	32	32	38	6	21	27	40
Málo	14	32	6	11	9	47	4	5	7	25	14	21
Žádná	2	5	1	2	0	0	0	0	1	4	9	13
Celkem	43	100	56	100	19	100	85	100	28	100	68	100

Zdroj: vlastní práce

V instituci A 84 % žáků otázku množství hodinových dotací odpovědí „spíše málo“ a „málo“. U respondentů školy B převažuje názor, že hodin bylo „spíše hodně“, kdy tuto možnost zvolilo více než 50 % žáků. Více než 70 % dotazovaných ze školy C uvedlo, že hodin bylo „spíše málo“ a „málo“. Respondenti ve škole D vnímali hodinovou dotaci prevence jako dostatečnou a uvítali by spíše snížení počtu hodin. V instituci E je vidět rozpor v odpovědích, protože posouzení je ryze subjektivní. Žáci navštěvující školu F označili hodinovou dotaci prevence jako nedostačující.

Tabulka č. 14 Počet hodin dle škol II.

<i>II.stupeň</i>	A		B		C		D		E		F	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Hodně	4	13	8	19	1	7	3	12	1	6	5	13
Spíše hodně	3	10	14	33	4	31	3	12	3	19	9	24
Spíše málo	17	55	18	43	7	54	14	56	3	19	21	55
Málo	7	22	2	5	1	8	5	20	6	37	2	5
Žádná	0	0	0	0	0	7	0	0	3	19	1	3
Celkem	31	100	42	100	13	107	25	100	16	100	38	100

Zdroj: vlastní práce

Respondenti zastupující školu A a D volili odpovědi „spíše málo“ a „málo“. Téměř polovina respondentů z instituce B považuje hodiny věnované prevenci jako nedostačující. Více než polovina žáků navštěvující školu C, E a F vnímala nedostatek hodin zaměřených na problematiku alkoholu, tabáku, drog, šikany, kriminality apod.

Množství hodin věnovaných prevenci žáci prvního i druhého stupně vybraných základních škol vnímali jako nedostatečné bez rozlišení, zda se jednalo o chlapce či dívku. Z uvedeného vyplynulo, že žáky problematika zajímá a uvítaly by více informací na podobnou tematiku.

4.3.6 O čem bys chtěl/a, aby podobné hodiny byly?

Osmá otázka byla formulována jako polouzavřená, kde žáci mohli vybrat i více témat, které by preferovali v rámci času věnovaného problematice prevence.

Tabulka č. 15 Témata hodin I.

<i>I. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
O kouření, drogách, alkoholu	28	11	28	11	56	10
O šikaně	21	8	27	10	48	9
O kriminalitě	24	9	7	3	31	6
O předsudku, jiných kulturách a rasismu	11	4	8	3	19	4
O partnerství, vztazích a sexualitě	19	7	17	6	36	7
O prostituci	8	2	3	1	11	2
O tom, jak mít pohodovou třídu	20	8	33	12	53	10
O tom, jak umět komunikovat	19	7	20	7	39	7
O závislosti na PC, internetu	40	15	26	10	66	12
Jak se bránit násilí	37	14	36	14	73	14
O zdravém životním stylu	27	10	53	20	80	15
O něčem jiném	0	0	1	0	1	0
Žádné už nechci	12	5	7	3	19	4
Celkem	266	100	266	100	532	100

Zdroj: vlastní práce

Nejvíce žáků projevilo zájem o hodiny věnované „zdravému životnímu stylu“, „jak se bránit násilí“, problematice virtuální reality a „jak mít pohodovou třídu“.

Tabulka č. 16 Témata hodin II.

<i>II. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
O kouření, drogách, alkoholu	37	16	22	12	59	14
O šikaně	21	9	21	11	42	10
O kriminalitě	24	10	8	4	32	8
O předsudku, jiných kulturách a rasismu	13	6	12	7	25	6
O partnerství, vztazích a sexualitě	31	13	21	11	52	12
O prostituci	12	5	7	4	19	4
O tom, jak mít pohodovou třídu	9	4	11	6	20	5
O tom, jak umět komunikovat	15	7	21	11	36	9
O závislosti na PC, internetu	24	10	10	5	34	8
Jak se bránit násilí	21	9	31	17	52	12
O zdravém životním stylu	14	6	23	12	37	9
O něčem jiném	0	0	0	0	0	0
Žádné už nechci	11	5	0	0	11	3
Celkem	232	100	187	100	419	100

Zdroj: vlastní práce

Žáci druhého stupně by preferovali na prvním místě hodiny o kouření, drogách a alkoholu, na druhé místo zařadili problematiku partnerství, vztahů a sexuality a „jak se bránit násilí“, na třetí místo dosadili otázku šikany, která zjevně souvisí s otázkou obrany proti násilí.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že by preferovali otázky související se zdravým životním stylem, jehož součástí je i informovanost o škodlivosti návykových látek. Z toho je zřejmé, že hodiny zaměřené tímto směrem se u žáků setkávali s velkým ohlasem, protože se jedná o téma, se kterým se dotazovaní setkávají, které znají a chtějí umět řešit.

Dalším bodem, o který žáci projevili zvýšený zájem je problematika „jak se bránit násilí“, což je zřejmě důsledek dnešní doby, kdy se s násilím děti setkávají venku na ulici, doma, v televizi, na internetu tzv. na každém rohu.

4.3.7 Jak bys chtěl/a, aby tyto hodiny probíhaly?

V deváté otázce mohli respondenti zvolit více variant a navrhnout i vlastní průběh hodin zaměřených na sociálně patologické jevy.

Tabulka č. 17 Průběh hodin I.

<i>I. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Přednášky policistů	20	18	16	14	36	16
Přednášky nějakých odborníků	30	26	32	27	62	27
Povídání s lidmi, kteří mají osobní zkušenosti	8	7	18	15	26	11
Promítání naučného filmu	17	15	18	15	35	15
Exkurze	6	5	9	8	15	6
Hraní různých situací a her	33	29	25	21	58	25
Něco jiného	0	0	0	0	0	0
Celkem	114	100	118	100	232	100

Zdroj: vlastní práce

Na prvním stupni žáci preferovali přednášky a „hraní různých situací a her“, což odpovídá zájmům v jejich věku, tuto variantu volilo více chlapců než dívek. O promítání filmů a povídání s lidmi s osobní zkušeností s některým ze sociálně patologických jevů by mělo zájem 26 % dětí. Nejmenší zájem projeví žáci o exkurze.

Tabulka č. 18 Průběh hodin II.

<i>II. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Přednášky policistů	12	9	9	7	21	8
Přednášky nějakých odborníků	32	24	33	26	65	25
Povídání s lidmi, kteří mají osobní zkušenosti	38	29	43	33	81	31
Promítání naučného filmu	19	15	15	12	34	13
Exkurze	19	15	18	14	37	15
Hraní různých situací a her	11	8	10	8	21	8
Něco jiného	0	0	0	0	0	0
Celkem	131	100	128	100	259	100

Zdroj: vlastní práce

Žáci druhého stupně by upřednostnili besedu s lidmi, kteří mají osobní zkušenost (31 %), více než 25 % respondentů uvedlo přednášky odborníků. 15 % žáků by mělo zájem o exkurzi, což souvisí se zájmem o setkání s lidmi, kteří mají vlastní zkušenost se sociálně patologickými jevy. Žáci druhého stupně tak upřednostňují skutečné zážitky o jevech spojených s rizikovým chováním.

4.3.8 Jak otevřeně můžeš s učiteli ve škole mluvit např. o alkoholu, tabáku, drogách, šikaně, kriminalitě apod.?

Následující otázka reflektovala názory žáků na hodnocení otevřenosti vůči pedagogům na škálové stupnici od jedné do deseti, kde číslo 1 představuje kladný údaj a číslo 10 záporný údaj.

Tabulka č. 19 Otevřenost komunikace I.

I. stupeň	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
1	20	15	18	15	38	15
2	10	8	13	11	23	9
3	19	15	15	13	34	14
4	5	4	9	8	14	6
5	24	19	32	27	56	23
6	6	5	8	7	14	6
7	12	9	11	9	23	9
8	7	5	7	6	14	6
9	5	4	1	1	6	2
10	20	16	4	3	24	10
Celkem	128	100	118	100	246	100

Zdroj: vlastní práce

Na prvním stupni může otevřeně s pedagogy mluvit o problematice sociálně patologických jevů více než polovina dotázaných. Nejvíce dětí (23 %) označilo „5“.

10 % respondentů uvedlo, že ve škole o této problematice nemůže mluvit vůbec. Negativní odpověď volilo více chlapců než dívek.

Tabulka č. 20 Otevřenost komunikace II.

II. stupeň	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
1	8	8	9	14	17	10
2	10	10	10	15	20	12
3	16	16	10	15	26	16
4	9	9	5	7	14	9
5	24	25	13	20	37	23
6	5	5	5	8	10	6
7	8	8	4	6	12	7
8	12	12	9	14	21	13
9	4	4	0	0	4	2
10	3	3	1	1	4	2
Celkem	99	100	66	100	165	100

Zdroj: vlastní práce

Žáci druhého stupně se přiklonili spíše k pozitivnímu hodnocení, zcela otevřeně může o problematice mluvit jen 10 % dotazovaných. Hodnotu „5“ na škále uvedlo 23 % žáků stejně jako na prvním stupni. Úplnou nedůvěru v pedagogy uvedlo 2 % respondentů.

4.3.9 Cítíš se pod tlakem kvůli množství úkolů ve škole?

Jedenáctou otázkou byla zjišťována náročnost úkolů ve škole, zda se kvůli jejich množství cítí být pod tlakem.

Tabulka č. 21 Školní zátěž I.

<i>I. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Ne, vůbec	53	41	53	45	106	43
Trochu	52	41	59	50	111	45
Ano, hodně	23	18	6	5	29	12
Celkem	128	100	118	100	246	100

Zdroj: vlastní práce

Na prvním stupni méně než 50 % respondentů necítí žádnou nebo mírnou zátěž týkající se množství úkolů. Dá se tedy předpokládat, že množství úkolů žáci v této věkové kategorii vnímají jako zvládnutelné. Pouze 12 % respondentů vnímá nadměrnou zátěž kvůli učení. Pod tlakem se cítí být více chlapci než dívky.

Tabulka č. 22 Školní zátěž II.

<i>II. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Ne, vůbec	35	35	30	45	65	39
Trochu	44	45	30	45	74	45
Ano, hodně	20	20	6	10	26	16
Celkem	99	100	66	100	165	100

Zdroj: vlastní práce

Na druhém stupni cítí nadměrnou zátěž 16 % respondentů, trochu pod tlakem se cítí méně než polovina, tj. 45 % respondentů a 39 % respondentů ve škole žádnou zátěž nepocítuje.

Nejvíce respondentů uvedlo, že se necítí pod tlakem vůbec nebo jen trochu, rozdíly v rámci jednotlivých stupňů nejsou patrné. Mírně se liší u chlapců a dívek, kdy na prvním stupni se pod tlakem cítí více chlapců než dívek, zatímco na druhém stupni je situace spíše opačná.

4.3.10 Pokud bys měl/a nějaký problém, jsou ve škole nějací dospělí, se kterými by sis o tom mohl/a promluvit?

Otázka dvanáctá zkoumala, zda se mohou žáci s problémem ve škole obrátit na někoho z dospělých.

Tabulka č. 23 Možnost komunikace I.

<i>I. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
ano	94	73	97	82	191	78
ne	34	27	21	18	55	22
Celkem	128	100	118	100	246	100

Zdroj: vlastní práce

Téměř 80 % žáků na prvním stupni si myslí, že ve škole existuje dospělý, na kterého se mohou s problémy obracet. 22 % uvedlo, že ve škole se nikdo takový nenachází.

Tabulka č. 24 Možnost komunikace II.

<i>II. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
ano	71	72	57	86	128	78
ne	28	28	9	14	37	22
Celkem	99	100	66	100	165	100

Zdroj: vlastní práce

Stejně jako na prvním stupni si téměř 80 % dotazovaných myslí, že ve škole je osoba, se kterou by si mohli o problému promluvit, přesto jak ukazuje následující tabulka, na školského pracovníka by se obrátilo jenom 9 % respondentů.

4.3.11 Představ si, že máš nějaký osobní problém a chceš si o něm s někým promluvit. S kým by sis šel/šla promluvit nebo koho bys oslovil/a?

V předposlední otázce mohli žáci volit opět z více možností. Otázka zkoumala, na koho by se respondenti obrátili v případě, že by měli osobní problém, o kterém by si chtěli promluvit.

Tabulka č. 25 Koho oslovit I.

<i>I. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Matku	89	41	89	40	178	41
Otce	50	23	35	16	85	19
Bratra/sestru	19	9	24	11	43	10
Někoho z kamarádů	17	8	46	21	63	14
Někoho jiného z rodiny	12	6	12	5	24	6
Učitele, učitelku	15	7	11	3	26	6
Výchovného poradce ve škole	2	1	1	1	3	1
Školního psychologa	3	1	1	1	4	1
Vedoucího kroužku, do kterého chodím	1	1	1	1	2	0
Policii	1	0	0	0	1	0
Telefonní linku pomoci pro děti a dospívající	6	3	1	1	7	2
Někoho jiného	0	0	0	0	0	0
Celkem	215	100	221	100	436	100

Zdroj: vlastní práce

Na prvním stupni by se více než polovina respondentů obrátila s problémem nejprve na matku (41 %) nebo otce (19 %), na sourozence (10 %), na kamaráda (14 %), na učitele (6 %).

U žáků na prvním stupni není překvapivé, že by se v první řadě obrátili na matku, protože v tomto věku matka představuje stále ještě jistotu a bezpečí. V této volbě není patrný rozdíl mezi chlapci a dívkami. Stejně jako není rozdíl mezi pohlavím v případě, kdy by se žák obrátil na učitele. Větší rozdíl se projevuje při komunikaci o problému s kamarády, kdy tuto osobu shledávají důvěryhodnější více dívky než chlapci.

Tabulka č. 26 Koho oslovit II.

<i>II. stupeň</i>	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>	<i>Počet</i>	<i>%</i>
Matku	54	28	49	36	103	31
Otce	35	18	10	7	45	14
Bratra/sestru	24	13	16	12	40	12
Někoho z kamarádů	43	23	40	29	83	25
Někoho jiného z rodiny	13	7	7	5	20	6
Učitele, učitelku	9	5	3	2	12	4
Výchovného poradce ve škole	10	5	2	2	12	4
Školního psychologa	2	1	0	0	2	1
Vedoucího kroužku, do kterého chodím	0	0	0	0	0	0
Policii	0	0	3	2	3	1
Telefonní linku pomoci pro děti a dospívající	0	0	6	5	6	2
Někoho jiného	0	0	0	0	0	0
Celkem	190	100	136	100	326	100

Zdroj: vlastní práce

Na druhém stupni zůstává matka stále nejbližším člověkem, v dalším pořadí pak následuje blízký kamarád. V těchto případech není patrný výrazný rozdíl mezi chlapci a dívkami. O problému s otcem by mluvilo více chlapců než dívek.

4.3.12 Uved', na koho by ses s problémem obrátil/a nejdříve.

V poslední otázce měli žáci uvést pouze jednu osobu, na kterou by se v případě potřeby obrátili se svým problémem. Na obou stupních byla zastoupena odpověď matka, příp. otec, dále nejlepší kamarád, sourozenec či babička.

Na prvním stupni se největší důvěře těší matka, a to jak u dívek tak chlapců. Na druhém stupni žáci nejčastěji napsali odpověď „kamarád/ka“. Otec se u této věkové kategorie již takové důvěře jako na prvním stupni netěší. 8 respondentů uvedlo, že by se neobrátili na nikoho a spoléhali pouze sami na sebe.

4.4 Závěr a shrnutí

V souladu s cílem bakalářské práce byly dotazníkovým šetřením zjišťovány následující hypotézy

H1: 80 % oslovených žáků hodnotí preventivní programy dobře a velmi dobře.

Na tuto hypotézu odpovídala otázka č. 6, kterou bylo zjišťováno hodnocení těchto hodin respondenty.

Výše uvedené údaje ukázaly, že z celkového počtu 411 respondentů jich 368 (89,5 %) hodnotí tyto hodiny jako „velmi dobré“ a „dobré“.

213 žáků na prvním stupni z celkového počtu 246 představuje více jako 80 % oslovených žáků, kteří hodnotí prezentaci preventivních programů pozitivně. Na druhém stupni je to 155 (94 %) ze 165 oslovených žáků.

Výsledné údaje ukazují, že problematika je prezentována srozumitelnou a atraktivní formou, kterou žáci oceňují a vyjadřují se proto kladně. Jedná se tedy o ocenění práce školního metodika prevence a dalších pedagogických pracovníků, kteří zajišťovali přípravu a realizaci těchto akcí.

Špatně a velmi špatně hodnotilo realizaci preventivních aktivit na prvním stupni 8 % žáků a na druhém pouze 2 % žáků.

9 % z celkového počtu respondentů uvedlo, že žádnou hodinu neabsolvovali. Příčinou může být absence ve vyučování v době konání preventivního programu.

Na prvním stupni je hypotéza, že 80 % oslovených žáků hodnotí preventivní programy dobře a velmi dobře potvrzena na školách A, B, C, D a F. Na škole E tato hodnota dosahuje 77 %, což je zřejmě způsobeno absencí žáků na těchto hodinách.

Na druhém stupni kritérium pozitivního hodnocení 80 % splňují školy A, B, C, E a F. Žáci navštěvující školu D ohodnotili preventivní aktivity pouze 62 %.

Hypotéza potvrzena.

H2-1: Žáci prvního stupně preferují přednášky policistů a jiných odborníků.

43 % žáků preferuje při realizaci preventivních programů přednášky policistů (16 %) a jiných odborníků (27 %). S ohledem na věkovou kategorii žáci na prvním stupni upřednostňují hraní situačních her před promítáním a besedou s lidmi, kteří mají osobní zkušenost se závislostmi a patologickými jevy.

Hypotéza potvrzena.

H2-2: Žáci druhého stupně preferují povídání s lidmi, kteří mají osobní zkušenost se závislostmi a patologickými jevy.

Respondenti z řad žáků 9. tříd preferují besedu s lidmi s osobní zkušeností (31 %) v oblasti závislostí a patologických jevů. 25 % dotazovaných by uvítalo přednášku odborníků na vybranou problematiku. Oproti prvnímu stupni žáci druhého stupně nevívali možnost hraní situačních her (8 %). Toto je dáno zřejmě obdobím dospívání, kdy se jedinci snaží „nevyčnívat“.

Hypotéza potvrzena.

H3: Ve škole je méně než 30 % žáků, kteří si myslí, že o svých problémech nemohou vůbec s pedagogy otevřeně hovořit.

Žáci prvního i druhého stupně by neřešili své osobní problémy s pedagogy pouze ve 22 % případů. Tento závěr vyznívá ve prospěch pedagogických pracovníků

Hypotéza potvrzena.

H4-1: Žáci 5. tříd se nejčastěji svěřují s osobními problémy své matce.

H4-2: Žáci 9. tříd se nejčastěji svěřují s osobními problémy svým kamarádům.

Hypotézy se vážou k otázce označené v dotazníku č. 13.

Žáci 5. tříd nejčastěji uváděli, že se svými osobními problémy svěří matce, tato volba byla zastoupena stejně jak u chlapců (41 %), tak i dívek (40 %). Výrazné rozdíly se neprojevíly ani mezi jednotlivými školami.

V 9. třídách respondenti zvolili možnost matka, chlapci v 28 % případů a dívky v 36 %. Výsledek je podobný na všech vybraných základních školách. Preference vrstevníků se

projevila u chlapců 23 % a u dívek 29 %. V tomto případě se výsledek odlišil od očekávání, že žáci druhého stupně preferují své vrstevníky a kamarády ke svěřování se s osobním problémem.

Hypotéza H4-1 potvrzena.

Hypotéza H4-2 nepotvrzena.

Z uvedeného vyplývá, že názory žáků na školní preventivní strategii jsou pozitivní. Děti tyto aktivity zajímají a oceňují nové informace a nové formy výuky. S prezentací věnované problematice preventivních strategií sociálně patologických jevů jsou převážně spokojeni jak žáci prvního, tak i druhého stupně. Většina respondentů však vnímá počet hodin jako nedostatečný a přivítala by zvýšení počtu těchto hodin.

Zatímco žáky na prvním stupni zajímají nejvíce témata zdravého životního stylu, a s tím souvisejících návykových látek, které zdraví poškozují, tak témata jak mít pohodovou třídu, jak se bránit násilí a šikaně. Tato tři témata spolu zjevně souvisí. Pokud by žáci necit'ovali určité problémy ve svém kolektivu, nevybírali by tyto odpovědi. S otázkou pohodové třídy pak souvisí nejoblíbenější forma prezentace dané problematiky a to formou přednášek odborníků a hraní situačních her, které mohou pomoci ujasnit si pozici ve třídě.

Žáci druhého stupně preferují problematiku sociálně patologických jevů týkající se závislosti, šikany a skutečnosti jak se bránit násilí. Ale s obdobím dospívání se začínají více zajímat o problematiku partnerských vztahů. K daným tématům respondenti z řad žáků 9. tříd upřednostňují vyprávění osob s vlastní zkušeností se sociálně patologickými jevy, přednášky odborníků a exkurze. Náměty na exkurze, které respondenti uváděli, jsou jen stěží realizovatelné a otázkou by byl i jejich přínos pro tuto věkovou kategorii, která je na prahu dospívání a reálné zážitky z prostředí věznice či psychiatrické léčebny by nemusela přijmout.

Největší důvěře se z dospělých na prvním i druhém stupni těší rodiče, zejména matka. Otec je preferován na prvním stupni spíše u chlapců než u dívek. V preferenci sourozenců nejsou výrazné rozdíly. Z dalších příbuzných byly zastoupeny babička, teta a bratranec. Učitelé se větší důvěře těší na prvním než druhém stupni. Jako důvěrník na druhém stupni je nejvíce zastoupena matka a nejlepší kamarád nebo kamarádka.

Výsledky šetření mohou sloužit pro školní metodiky prevence škol, ve kterých bylo provedeno dotazníkové šetření, k praktickému naplnění minimálního preventivního programu pro další školní rok.

Závěr

Jak již bylo zmíněno na začátku sociální deviace je přirozenou součástí jakékoli společnosti, která stanovuje podmínky toho, co je a není považováno za odchylku od normy, tzn. existuje tedy určitý toleranční limit. Pokud chování, které vykazuje známky sociálně patologického jevu, nepřekročí společností vymezené meze tolerančního limitu, pak nevyvolává žádné důsledky v podobě sankce.

Bakalářská práce pojednává o problematice sociálně patologických jevů na základních školách, hlavním cílem bylo zjistit názory žáků na školní preventivní strategii základní školy na prvním i druhém stupni. Jako zástupci prvního stupně byli zvoleni žáci z řad 5. tříd, za druhý stupeň pak žáci 9. tříd. Celkově bylo vybráno 6 základních škol, které představují 10 % všech základních škol znojemského okresu.

Vzhledem k tomu, že sociální deviace nejsou způsobeny pouze jediným faktorem, ale součinností více faktorů, byly vytvořeny a modifikovány určité teorie sociální deviace, kterými se zabývám v teoretické části práce.

S chováním vykazujícím známky sociálně patologických jevů se setkáváme čím dál častěji a to už i na prvním stupni základní školy. Z toho důvodu jsou na školách metodiky prevence každoročně vypracovávány Minimální preventivní programy, které vychází z Pokynů ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů. Tyto programy jsou zaměřeny na rozpoznání a řešení patologických jevů mezi žáky.

Výchovně vzdělávací proces je účinný pouze tehdy, jestliže je do něj zapojen nejen žák a učitel, ale i rodič. Důležitým prvkem je pak zájem a znalost subjektů zainteresovaných na výchově a vzdělávání žáků, který příznivě ovlivňuje jejich vývoj.

Již mnohokrát bylo zkušeností vyvráceno, že nelze spoléhat pouze na školu jako instituci zodpovědnou za výchovu ke kvalitnímu a zdravému životnímu stylu. Člověka ovlivňují zejména zkušenosti z raného dětství, které získává nejčastěji v rodinném prostředí. Prevence tak zahrnuje kromě vzdělávacích institucí a rodiny, také další spolupracující organizace, spolky a instituce jako jsou zdravotnická zařízení, neziskové organizace, poradenská centra, zájmové organizace apod.

Závěr práce shrnuje výsledky ověřování stanovených hypotéz:

H1: 80 % oslovených žáků hodnotí preventivní programy dobře a velmi dobře.

Tato hypotéza se potvrdila. V souhrnu se kladně vyjádřilo přes 80 % žáků z řad respondentů na prvním a více než 90 % dotazovaných na druhém stupni.

H2-1: Žáci prvního stupně preferují přednášky policistů a jiných odborníků.

Tato hypotéza se potvrdila. Žáci skutečně preferují přednášky autorit před promítáním dokumentů, které je v tomto věku příliš neoslovují.

H2-2: Žáci druhého stupně preferují povídání s lidmi, kteří mají osobní zkušenost se závislostmi a patologickými jevy.

Tato hypotéza se potvrdila. V 9. třídě upřednostňuje besedu s lidmi s osobní zkušeností více než 30 % dotazovaných. Méně než 30 % pak zastupují přednášky odborníků.

H3: Ve škole je méně než 30 % žáků, kteří si myslí, že o svých problémech nemohou vůbec s pedagogy otevřeně hovořit.

Tato hypotéza se potvrdila. Žáci prvního i druhého stupně shodně označili (více než 70 %), že ve škole existují osoby, na které je možno se v případě problémů obrátit. Přesto v dalších otázkách respondenti preferovali rodinné příslušníky a vrstevníky, před pedagogickými pracovníky (17 %). V žádném z uvedených případů však pracovníci vzdělávací instituce nebyli uvedeni na prvním místě.

H4-1: Žáci 5. tříd se nejčastěji svěřují s osobními problémy své matce.

Tato hypotéza byla potvrzena. Jak plyne již z předchozí stanovené hypotézy, tak se respondenti v otázce osobních problémů obrací na rodinné příslušníky, zejména matku, která byla ve většině případů uvedena na prvním místě. Vzhledem k pohlaví respondentů není žádný výrazný rozdíl.

H4-2: Žáci 9. tříd se nejčastěji svěřují s osobními problémy svým kamarádům.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Respondenti z řad žáků druhého stupně preferují stejně jako žáci na prvním stupni jako osobu kompetentní, na kterou se mohou obrátit s důvěrou rodiče, resp. matku. Druhou nejčastěji zastoupenou skupinou jsou vrstevníci, kteří jsou zastoupeni o méně než 6 %.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit názory žáků 5. a 9. tříd na preventivní programy výchovně vzdělávacího procesu, které se na školách připravují a realizují. Výsledky šetření umožnili porovnat názory žáků na realizaci preventivních programů z hlediska pohlaví, věku a navštěvované základní školy.

Ze zpracovaných dat vyplývá, že ve vybraných školských zařízeních se preventivním strategiím věnují. Programy jsou však vytvářeny na rok dopředu a z toho důvodu ne vždy reflektují aktuální potřeby žáků. Proto by bylo vhodné zainteresovat žáky při přípravě a realizaci preventivních aktivit.

Zjištění lze shrnout do několika následujících bodů:

- žáci jsou s kvalitou realizovaných aktivit spokojeni;
- většina žáků by chtěla více hodin věnovaných preventivním programům;
- žáci mají zájem o formy prezentace odpovídající jejich věku;
- žáci mohou se svými učiteli a jinými pedagogickým i pracovníky hovořit otevřeně, přesto tuto možnost příliš nevyužívají;
- je třeba pracovat na rozvoji vztahů mezi učiteli a žáky, zejména na budování důvěry v otázkách problematiky sociálně patologických jevů.

Informace získané dotazníkovým šetřením mohou sloužit pro školní metodiky prevence na vybraných školách při tvorbě a realizaci preventivních programů na následující období.

Resumé

Bakalářská práce na téma „Názory žáků na preventivní strategie ZŠ v Jihomoravském kraji“ zjišťuje názory a postoje žáků vybraných základních škol ke školním preventivním programům a aktivitám. K naplnění cíle bylo provedeno dotazníkové šetření ve vybraném vzorku základních škol znojemského okresu mezi žáky pátých a devátých tříd jako reprezentativního vzorku prvního a druhého stupně.

Práce byla rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Pro splnění cíle práce byla vypracována teoretická část zaměřená na popis a charakteristiku sociálně patologických jevů vyskytujících se ve školním prostředí.

V praktické části bylo provedeno dotazníkové šetření na vybraných základních školách v okrese Znojmo. Dále byl popsán cíl průzkumu, použité metody, výběrový soubor a průběh šetření. S ohledem na otázky v dotazníkovém šetření byly stanovy čtyři hypotézy, jejichž pravdivost byla ověřena vyhodnocením dotazníku. Výsledky šetření byly pro větší přehlednost zaznamenány v tabulkách, které byly rozděleny podle pohlaví na první a druhý stupeň.

Závěr bakalářské práce obsahuje shrnutí nejdůležitějších zjištění týkajících se názorů a postojů žáků na realizované školní preventivní strategie. Součástí závěru je také ověření pravdivosti hypotéz.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje problematice prevence sociálně patologických jevů ve školním prostředí. Práce zahrnuje informace o postojích žáků prvního a druhého stupně vybraných základních škol na školní preventivní programy a aktivity.

Součástí práce je charakteristika a členění sociálních deviací, sociálně patologických jevů vyskytujících se ve školním prostředí, charakteristika prevence a její typologie.

Dotazníkové šetření zjišťuje názory žáků vybraných škol na realizaci preventivních aktivit a programů. Data získaná z vyplněných dotazníků byla zpracována do tabulek, z nichž byl vytvořen závěr, jak tyto preventivní aktivity škol vnímají žáci.

Klíčová slova

Sociální deviace, sociálně patologické jevy ve školním prostředí, prevence, minimální preventivní program.

Annotation

Bachelor thesis deals with the subject of socio-pathological phenomena in the elementary schools. This thesis compares the view of students on preventive activities implemented in elementary school.

Theoretical part is focused on approaches to the given problems, specify and characterize socio-pathological phenomena in the elementary school, characterize of prevention and its typology.

The practical part contains results of the research the view of students on implemented prevention activities and programs. On the basis of gained data was created conclusion.

Keywords

Social deviation, socio-pathological phenomena, prevention, minimum preventive programme.

Seznam literatury

CSÉMY, L. a kol., *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)*, Výsledky průzkumu v České republice v roce 2003, Praha: Úřad vlády České republiky, 2006. 121 s. ISBN: 80-86-734-94-3.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele. Vyd. 2.* Praha: Portál, 2007. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

DUPAL, L. *Kniha o marihuaně. 3., dopl. vyd.* Praha: Mat'a, 2010, 173 s. ISBN 978-80-7287-136-0.

FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie. Analýza příčin a možností ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Vyd. 1.* Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN. 978-80-247-2781-3.

GABRIELOVÁ, A. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie.* Vyd. 1. Kladno - Kročehlavy: Vyšší odborná škola územně-správní a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, 2012. 100 s. ISBN 978-80-904859-2-1.

GALLÀ, Maurice a kol. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí: příručka o efektivní školní drogové prevenci.* 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Úřad vlády České republiky, 2005. 156 s. ISBN 80-86734-38-2.

HAVLÍK, R. *Úvod do sociologie.* 5. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 128 s. ISBN 978-80-246-1385-7.

HRČKA, M. *Sociální deviace.* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 302 s. ISBN 80-85850-68-0.

JEDLIČKA, R., KOŤA, J. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.* Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8.

JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část.* Vyd. 2. Praha: Leges, 2010, 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3.

KAPR, J. *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny.* 2. vyd., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. 116 s. Sociologické pojmosloví; Sv. 1. ISBN 80-85850-03-6.

KOMENDA, A. *Sociální deviace: historická východiska a základní teoretické přístupy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. 313 s. ISBN 80-244-0019-7.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005, 256 s. ISBN 80-7367-014-3.

KRAUS, B. a kol. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2

KRAUS, B. a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.

KUBÁTOVÁ, D. *Primární prevence sociálně patologických jevů v pedagogické praxi: sborník přednášek pro školní metodiky protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů*. ed. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1998.

MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace: (přehled sociologických teorií)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001. 134 s. ISBN 80-246-0279-2.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*. Praha: Sportpropag, 1996. 156 s.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., SOVINOVÁ, H. *Program prevence závislostí a možností jejich hodnocení*. 1. vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 1998. 68 s. ISBN 80-7071-110-8.

PAPEŽOVÁ, H. *Anorexia nervosa: příručka pro všechny, kteří nemocí trpí - postižené samotné, jejich rodiny, přátele, partnery a některé odborníky (učitele a lékaře první linie)*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 2000. 76 s. ISBN 80-85121-32-8.

PAPEŽOVÁ, H. *Bulimia nervosa: příručka pro všechny, kteří nemocí trpí - postižené samotné, jejich rodiny, přátele, partnery a některé odborníky (učitele a lékaře první linie)*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 2003. 109 s. ISBN 80-85121-81-6.

SEKOT, A. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 193 s. ISBN 978-80-210-5261-1.

SKOPALOVÁ, J. *Vybrané kapitoly ze sociálních deviací*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2000, ii, 36 s. ISBN 80-244-0146-0.

TYŠER, J. *Školní metodik prevence: soubor materiálů*. Vyd. 1. Most: Hněvín, 2006, 103 s. ISBN 80-86654-17-6.

URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociální deviace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 167 s. ISBN 978-80-7380-133-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002, 444 s. ISBN 80-7178-678-0

Zákony, vyhlášky, předpisy

Minimální preventivní program ZŠ Dyjákovice na školní rok 2011/2012.

MŠMT ČR Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT, 2010.

MŠMT ČR Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Praha: MŠMT, 2008.

MŠMT ČR Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek. Praha: MŠMT, 2008.

MŠMT ČR Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012. Praha: MŠMT, 2009.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), jak vyplývá z pozdějších změn

Internetové zdroje

<http://www.msmt.cz>

<http://www.poradenskecentrum.cz/mpp.php>

<http://www.prevence-praha.cz>

<http://www.znojnocity.cz>

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník

Příloha č. 2 Seznam základních škol v okrese Znojmo

Příloha č. 3 Zásady efektivní primární prevence zneužívání návykových látek

Příloha č. 4 Právní úprava prevence

Příloha č. 5 Seznam tabulek

Ahoj, prosím Tě o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit pro potřeby mého studia na vysoké škole. Dotazník je určen ke zjištění toho, co tě zajímá a jaký je tvůj názor na školní přednášky.

Nepiš na dotazník své jméno ani další informace, podle kterých by se mohlo poznat, kdo dotazník vyplnil. Proto můžeš na všechny otázky odpovědět upřímně a pravdivě. Pokud uvedené odpovědi nebudou odpovídat Tvému názoru, zvol odpověď, která je mu nejbližší.

Nespěchej, prosím, a dotazník vyplň celý.

1. Jsi chlapec nebo dívka?

- a) chlapec,
- b) dívka.

2. Do které třídy chodíš?

3. Kolik je ti let?

4. Souhlasíš se školními pravidly (řádem)?

- a) ano,
- b) částečně, Zkus uvést, s čím nesouhlasíš:
- c) ne.

5. Měli jste ve škole (v tomto školním roce nebo i minulém) nějaké hodiny o alkoholu, tabáku, drogách, šikaně, kriminalitě atd.?

- a) ne,
- b) jednu hodinu,
- c) 2-5 hodin,
- d) více než 5 hodin.

6. Myslíš si, že tyto hodiny byly:

- a) velmi dobré,
- b) dobré,
- c) špatné,
- d) velmi špatné
- e) žádnou jsem neabsolvoval/a.

7. Myslíš si, že těchto hodin bylo:

- a) hodně,
- b) spíše hodně,
- c) spíše málo,
- d) málo,
- e) žádnou takovou hodinu jsme neměli.

8. O čem bys chtěl/a, aby podobné hodiny byly?

- a) o kouření, drogách, alkoholu
- b) o šikaně
- c) o kriminalitě
- d) o předsudku, jiných kulturách a rasismu
- e) o partnerství, vztazích a sexualitě
- f) o prostituci
- g) o tom, jak mít pohodovou třídu
- h) o tom, jak umět komunikovat
- i) o závislosti na PC, internetu apod.
- j) jak se bránit násilí

- k) o zdravém životním stylu
- l) o něčem jiném. Napiš o čem:
- m) žádné už nechci, máme jich dost

9. Jak bys chtěl/a, aby tyto hodiny probíhaly?

- a) přednášky policistů,
- b) přednášky nějakých odborníků,
- c) povídání s lidmi, kteří mají osobní zkušenosti s něčím, co je v předchozí otázce
- d) promítání naučného filmu,
- e) exkurze,
- f) hraní různých situací a her,
- g) něco jiného. Napiš, co navrhuješ:
-

10. Jak otevřeně můžeš s učiteli ve škole mluvit např. o alkoholu, tabáku, drogách, šikaně, kriminalitě apod.? (zakroužkuj číslo, které se blíží tvému názoru).

(úplně otevřeně) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (vůbec ne)

11. Cítíš se pod tlakem kvůli množství úkolů ve škole?

- a) ne, vůbec,
- b) trochu,
- c) ano, hodně.

12. Pokud bys měl/a nějaký problém, jsou ve škole nějací dospělí, se kterými by sis o tom mohl/a promluvit?

- a) ano
- b) ne

13. Představ si, že máš nějaký osobní problém a chceš si o něm s někým promluvit. S kým by sis šel/šla promluvit nebo koho bys oslovil/a jako prvního?

- a) matku,
- b) otce,
- c) bratra nebo sestru,
- d) někoho z kamarádů,
- e) někoho jiného z rodiny,
- f) učitele, učitelku,
- g) výchovného poradce ve škole,
- h) školního psychologa,
- i) vedoucí kroužku, do kterého chodím,
- j) policii,
- k) telefonní linku pomoci pro děti a dospívající,
- l) někoho jiného. Napiš koho:
-

14. Napiš prosím, na koho by ses s problémem obrátil/a NEJDŘÍVE (pouze jednu možnost):

.....

Děkuji za Tvoje odpovědi.

Příloha č. 2

Základní škola

Moravský Krumlov, Ivančická 218

Základní škola, Hrádek 203

Hrádek 203,

Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola, Znojmo, Horní

Česká 15

Znojmo, Horní Česká 15

Výchovný ústav, dětský domov se školou, střední škola, základní škola a školní jídelna, Moravský Krumlov, Nádražní 698

Moravský Krumlov, Nádražní 698

Základní škola a Mateřská škola Dolní Dubňany, okres Znojmo

Tulešice, Dolní Dubňany 74

Základní škola a mateřská škola, Hluboké Mašůvky, příspěvková organizace

Hluboké Mašůvky 157,

Základní škola a Mateřská škola, Horní Dunajovice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Horní Dunajovice 184,

Základní škola a mateřská škola, Hostim, okres Znojmo, příspěvková organizace

Hostim 90,

Základní škola, Lesonice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Moravský Krumlov, Lesonice 73

Základní škola, Mašovice, okres Znojmo

Znojmo, Mašovice 124

Základní škola a Mateřská škola Oleksovice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Oleksovice 70

Základní škola a Mateřská škola, Pavlice, okres Znojmo

Grešlové Mýto, Pavlice 79

Základní škola a Mateřská škola, Skalice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Hostěradice, Skalice 108

Základní škola, Strachotice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Strachotice 71

Základní škola a Mateřská škola, Štítary, okres Znojmo

Šumná, Štítary 191

Základní škola a Mateřská škola Tavíkovice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Tavíkovice 62

Základní škola a Mateřská škola, Únanov, příspěvková organizace, okres Znojmo

Únanov 56

Příloha č. 2

Mateřská škola a Základní škola Vedrovice, okres Znojmo,
příspěvková organizace

Olbramovice, Vedrovice 325

Základní škola, Hostěradice, okres Znojmo

Hostěradice 36

Základní škola a Mateřská škola, Hrabětice, příspěvková organizace

Hrabětice, Kostelní 216

Základní škola a Mateřská škola, Starý Petřín, okres Znojmo,
příspěvková organizace

Šafov, Starý Petřín 49

Základní škola a Mateřská škola, Dobšice, okres Znojmo,
příspěvková organizace

Dobšice, Brněnská 52

Základní škola a mateřská škola, Kravsko, příspěvková organizace

Kravsko 169

Základní škola a Mateřská škola, Šumná, okres Znojmo

Šumná 92

Základní škola, Želetice, okres Znojmo

Horní Dunajovice, Želetice 161

Základní škola a mateřská škola, Blížkovice, okr. Znojmo
příspěvková organizace

Blížkovice 220

Základní škola a mateřská škola, Božice, příspěvková organizace
Božice 393

Základní škola, Dyjákovice, okres Znojmo, příspěvková organizace
Dyjákovice 234

Základní škola a Mateřská škola, Hevlín, příspěvková organizace
Hevlín 225

Základní škola, Hrušovany nad Jevišovkou, okres Znojmo,
příspěvková organizace

Hrušovany nad Jevišovkou, Nádražní 461

Základní škola a Mateřská škola, Jaroslavice, okres Znojmo
Jaroslavice, Školní 83

Základní škola a Mateřská škola, Jevišovice, okres Znojmo
Jevišovice 34

Základní škola, Lubnice, okres Znojmo
Uherčice, Lubnice 20

Základní škola a Mateřská škola, Mikulovice u Znojma, příspěvková
organizace

Mikulovice 134

Základní škola, Miroslav, okres Znojmo, příspěvková organizace

Miroslav, Třináctky 19

Příloha č. 2

Základní škola, Moravský Krumlov, náměstí Klášterní 134, okres Znojmo, příspěvková organizace

Moravský Krumlov, náměstí Klášterní 134

Základní škola a Mateřská škola, Olbramovice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Olbramovice 125

Základní škola, Prosiměřice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Prosiměřice 151

Základní škola a Mateřská škola, Šanov, okres Znojmo, příspěvková organizace

Hrabětice, Šanov

Základní škola, Šatov, okres Znojmo, příspěvková organizace

Šatov 398

Základní škola a Mateřská škola, Tasovice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Hodonice, Tasovice 374

Základní škola, Vémyslice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Vémyslice 213

Základní škola, Vranov nad Dyjí, okres Znojmo, příspěvková organizace

Vranov nad Dyjí, Komenského stezka 157

Základní škola, Znojmo, Václavské náměstí 8, příspěvková organizace

Znojmo, Václavské náměstí 8

Základní škola a Mateřská škola, Znojmo, Pražská 98

Znojmo, Pražská 98

Základní škola, Znojmo, náměstí Republiky 9

Znojmo, náměstí Republiky 9

Základní škola, Znojmo, Mládeže 3

Znojmo, Mládeže 3

Základní škola a Mateřská škola, Trstěnice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Hostěradice, Trstěnice 200

Základní škola a Mateřská škola, Bohutice, okres Znojmo, příspěvková organizace

Olbramovice u Moravského Krumlova, Bohutice 10

Základní škola a Mateřská škola, Rybníky, okres Znojmo, příspěvková organizace

Moravský Krumlov, Rybníky 55

Základní škola a Mateřská škola Suchohrdly u Miroslavi, příspěvková organizace

Miroslav, Suchohrdly u Miroslavi 120

Příloha č. 2

Základní škola Prokopa Diviše a Mateřská škola, Znojmo -
Přímětice 569

Znojmo - Přímětice 569

Základní škola a Mateřská škola, Jezeřany-Maršovice, okres Znojmo

Loděnice, Jezeřany - Maršovice 143

Základní škola, Jiřice u Miroslavi, okres Znojmo, příspěvková
organizace

Jiřice u Miroslavi 87

Základní škola a mateřská škola, Citonice, okres Znojmo,
příspěvková organizace

Citonice 100

Základní škola a Mateřská škola, Suchohrdly, okres Znojmo,
příspěvková organizace

Znojmo, Suchohrdly

Základní škola a Mateřská škola, Višňové, okres Znojmo,
příspěvková organizace

Višňové, Nová 228

Základní škola, Práče, okres Znojmo - příspěvková organizace

Prosiměřice, Práče 84

Základní škola a Mateřská škola, Břežany, okres Znojmo,
příspěvková organizace

Břežany 174

Základní škola a Mateřská škola Vrbovec

Vrbovec 143

Základní škola JUDr. Josefa Mareše a Mateřská škola, Znojmo,

Klášteří 2, příspěvková organizace

Znojmo, Klášteří 2

Zásady efektivní primární prevence zneužívání návykových látek

Pro potřeby Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek:

- a) Komplexnost a kombinace mnohočetných strategií působících na určitou cílovou skupinu (škola, rodina, vrstevníci, komunita, masmédia). Z bio-psycho-sociálního modelu a výčtu rizikových faktorů zřetelně vyplývá, že příčiny zneužívání návykových látek jsou značně různorodé. Preventivní programy je tedy nutné koncipovat komplexně jako souhrn více faktorů a jako koordinovanou spolupráci různých institucí.
- b) Kontinuita působení a systematickosti plánování. Programy na sebe musí navazovat a vzájemně se doplňovat. Tato jejich vzájemná provázanost musí být transparentní a být zohledněna ve způsobu realizace. Preventivní působení musí být systematické a dlouhodobé. Jednorázové aktivity, bez ohledu na rozsah a náklady, např. jednorázové přednášky nebo celostátní multimediální protidrogové kampaně, nejsou obvykle příliš efektivní. Jednostranné (zdůrazňující pouze negativní účinky drog na fyzickou, psychickou a sociální pohodu jedince) a zjednodušující informace mohou být i škodlivé jak pro klienta programu, tak pro důvěryhodnost samotného programu u cílové skupiny.
- c) Cílenost a adekvátnost informací i forem působení vzhledem k cílové populaci a jejím demografickým a sociokulturním charakteristikám. U každého preventivního programu je třeba definovat, pro jakou cílovou skupinu je určen. Musí být zohledněn věk, míra rizikovosti, úroveň vědomostí, sociokulturní zázemí, etnická příslušnost, postoje dané skupiny ke zneužívání návykových látek a charakteristiky místního společenství. Program musí být pro danou cílovou skupinu atraktivní, aby dokázal nejen zaujmout a udržet pozornost.
- d) Propojení prevence užívání nelegálních návykových látek a těkavých návykových látek s prevencí problémů působených alkoholem a tabákem. Tabák a alkohol jsou nejrozšířenější návykové látky a působí největší lidské i materiální škody. Jsou také v určitém smyslu iniciačními návykovými látkami - jejich užívání obvykle provází a často předchází zneužívání nelegálních návykových látek. Ne vždy je však toto spojení vhodné a můžeme zformulovat různé „balíčky“ programů, v nichž lze efektivní preventivní poselství vyslat.
- e) Včasný začátek preventivních aktivit, ideálně již v předškolním věku. Osobnostní orientace, názory a postoje se formují již v nejranějším dětském věku. Jednoznačně se ukazuje, že čím dříve prevence začíná, tím je ve výsledku efektivnější. Formy působení musí být samozřejmě přizpůsobeny věku a možnostem dětí.

Příloha č. 3

- f) Pozitivní orientace primární prevence a demonstrace konkrétních alternativ. Podpora zdravého životního stylu, využívání pozitivních modelů a nabídka pozitivních alternativ atraktivních v příslušné cílové skupině by měly být součástí každého preventivního programu.
- g) Využití „KAB“ modelu - orientace nikoliv pouze na úroveň informací, ale především na kvalitu postojů a změnu chování. Kvalita postojů a změna chování často nemusí s rozsáhlostí a hloubkou poznatků příliš souviset. Cílem prevence je ovlivnit chování: součástí programů by proto mělo být získání relevantních sociálních dovedností a dovedností potřebných pro život, např. posílení schopnosti mladých lidí čelit tlaku k užívání návykových látek zvýšeným sebevědomím, nácvikem asertivity a schopností odmítat, zkvalitněním sociální komunikace a schopnosti obstát v kolektivu a řešit problémy sociálně přiměřeným způsobem.
- h) Využití „peer“ prvku, důraz na interakci a aktivní zapojení. Pro děti a dospívající jsou vrstevníci často autoritou s větším vlivem než rodiče a učitelé. Vrstevníci mají výrazný vliv na utváření jejich názorů a postojů a mohou tak účinně přispět k snížení rizikového chování. Aktivní účast dětí, jejich iniciativa a spontánní výměna názorů zvyšují pravděpodobnost úspěšnosti preventivního programu. Realizátoři programů by měli vystupovat spíše v roli iniciátorů a moderátorů nežli přednášejících.
- i) Denormalizace - primární prevence má přispívat k vytvoření takového sociálního klimatu, které není příznivé k šíření návykových látek. Pojem „denormalizace“ znamená, že se normy a hodnoty určitého společenství změní tak, aby lidem nepřipadalo užívání a šíření návykových látek jako žádoucí, ale ani jako neutrální sociální norma. Cílem denormalizace je především zvýšit v daném společenství „drogové vědomí“, morálku a účast na řešení problému.
- j) Podpora protektivních faktorů ve společnosti, vytváření podpůrného a pečujícího prostředí. Součástí preventivních programů má být podpora a vytváření podmínek pro společensky přijatelné aktivity a vytváření podpůrného prostředí, které dětem a mladým lidem umožňuje navázání uspokojivých vztahů. Do primární prevence patří i nabídka specializované péče v případě potřeby a kontaktů pro eventuální krizové situace.
- k) Nepoužívání neúčinných prostředků - jako neúčinné se prokázalo pouhé poskytování zdravotních informací o účincích návykových látek, odstrašování, zakazování, přehánění následků užívání, moralizování a v neposlední řadě i afektivní výchova, postavená pouze na emocích a pocitech.

Právní úprava prevence

- Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb.
- Úmluva o právech dítěte, sdělení č. 104/1991 Sb.
- Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Zákon o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012
- Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení

Příloha č. 5

Tabulka č. 1 Respondenti dle škol	24
Tabulka č. 2 Rozdělení dle věku	24
Tabulka č. 3 Školní pravidla I.	25
Tabulka č. 4 Školní pravidla II.	25
Tabulka č. 5 Počet hodin I.	26
Tabulka č. 6 Počet hodin II.	26
Tabulka č. 7 Úroveň hodin I.	27
Tabulka č. 8 Úroveň hodin II.	27
Tabulka č. 9 Úroveň hodin dle škol I.	28
Tabulka č. 10 Úroveň hodin dle škol II.	28
Tabulka č. 11 Počet hodin I.	29
Tabulka č. 12 Počet hodin II.	29
Tabulka č. 13 Počet hodin dle škol I.	29
Tabulka č. 14 Počet hodin dle škol II.	30
Tabulka č. 15 Témata hodin I.	31
Tabulka č. 16 Témata hodin II.	32
Tabulka č. 17 Průběh hodin I.	33
Tabulka č. 18 Průběh hodin II.	34
Tabulka č. 19 Otevřenost komunikace I.	35
Tabulka č. 20 Otevřenost komunikace II.	35
Tabulka č. 21 Školní zátěž I.	36
Tabulka č. 22 Školní zátěž II.	36
Tabulka č. 23 Možnost komunikace I.	37
Tabulka č. 24 Možnost komunikace II.	37
Tabulka č. 25 Koho oslovit I.	38
Tabulka č. 26 Koho oslovit II.	39